

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

V L U G T I G O V E R Z I G T

DER

G E S C H I E D E N I S

V A N

B E L G I E

E N D I E V A N

P O L E N ,

TOEGEPAST OP DE TEGENWOORDIGE

G E B E U R T E N I S S E N ,

tot 1 Januarij 1831.

(*Uitgegeven ten voordeele van het fonds voor de behoeftige
naastbestaanden der uitgetrokken Vrijwilligers uit
Noord-Brabant*).

's **HERTOGENBOSCH.**

Ter Boek- en Provinciale Courant-Drukkerij van
E. LION EN ZONEN.

(**JANUARIJ 1831**).

V L U G T I G
O V E R Z I G T
DER
G E S C H I E D E N I S
VAN
B E L G I E ,
TOEGEPAST OP DE TEGENWOORDIGE
G E B E U R T E N I S S E N ,
tot 1 Januarij 1831.

Dat Belgie , hetwelk in dit oogenblik de aandacht van Europa tot zich trekt, en welks omwentelingen genoegzaam alle de Mogendheden van het vaste land schier gelijktijdig gewapend heeft, doet dagelijks de pen aan zoo vele vlugschrijvers opnemen, dat ook wij, op onze beurt, en misschien met eenig nut, ons aandeel in deze beschouwingen willen toebrengen, door met eenige vlugheid de onderscheidene geschiedkundige gesteldheden van eenig aanbelang, van dat twistziek en onrustig volk, te doorloopen, en te onderzoeken, onder

welke regeringen , en door welke gebeurtenissen , hetzelfde het meest in rust is geweest en het meeste gebloeid heeft. Trouwens, wanneer men in eene beschouwing treedt van de menigvuldige omwentelingen , waarvan die schoone landstreek het tooneel was , van de oorzaken , die onder PHILIPPUS II , door bijna ongeloofelijke gebeurtenissen , de afscheiding der Nederlandsche gewesten hebben te weeg gebracht , van de bloedige oorlogen , die het verlangen , om dezelve te bezitten , sedert verscheidene eeuwen in Europa ontstoken heeft , en eindelijk van de verschillende belangen en de menigvuldige verbindtenissen , welke dat verlangen heeft doen geboren worden , dan zal men gemakkelijk begripen , dat hun staatkundig systeem , met betrekking tot naburige vorsten en staten , dikwijls heeft moeten veranderen , en dat deze afwisseling ook veranderingen heeft na zich gesleept in België's staatkundigen toestand.

Na deze geschiedkundige daadaaken doorloopende te hebben , zullen wij hieruit trachten afte leiden de gevolgen , welke die op de beweging van rijkdom en voorspoed en op de ontwikkeling van den handel gehad hebben , en aantoonen , hoedanig de onlusten en omwentelingen , welke dit volk zoo dikwijls heeft doen ontstaan , deszelfs eigen welzijn dikwerf met den voet vertreden hebben . Klimmen wij voor een oogenblik zoo verre tot

de geschiedenis op, dat wij den oorsprong der onderscheidene provincien bereiken.

Uit de brokken van het Romeinsch keizerrijk ontstonden bijna overal kleine souvereiniteiten. Een gedeelte der Nederlanden maakte, vereenigd met het Lotharingsche, langen tijd, éénen staat uit, onder de benaming van *koningrijk van Austrasien*, welken aanzienelijken staat in het koninkrijk Frankrijk werd ingelijfd. KAREL de groote voegde hierbij het grootste gedeelte van Europa, maar de oneenigheden, die de kinderen van zijnen zoon LONDWYK de goedhartige, verdeelden, en de verslapping, die zich ongevoelig door alle de gedeelten van het uitgestrekt gebied verspreidde, sleepte deszeffs ondergang na zich. Op de puinhoopen van dat rijk vestigden zich nieuwe souvereiniteiten, en toen ook ontstonden die der onderscheidene gewesten der Nederlanden, alom bekend onder den naam van de zeventien provincien, die onder denzelfden schepter vereenigd werden, tijdens het huis van Bourgondien zijne magt in dit land uitoefende.

Nadat JEAN DE VALOIS, bijgenaamd zonder vrees, hertog van Bourgondien, in 1419 op het kasteel van *Monterau* vermoord was, verkreeg deszeffs eenigen zoon PHILIPPUS, zijn erfdeel, hetgeen, behalve uit het hertogdom Bourgondien en de heerlijkheid Salins, ook uit de graafschappen

Vlaanderen en Artois en de heerlijkheid Mechelen bestond. Deze vorst, bijgenaamd *de goede*, verkreeg door aankoop in 1421, het graafschap Namen. PHILIPPUS VAN BOURGONDIE, zijn volle neef, zoon van ANTONI, zonder kinderen gestorven zijnde, erfde hij door dit overlijden de hertogdommen Lotharingen, Brabant en Limburg en het markgraafschap van het Heilig Rijk, benevens het Boven-Maassche, die vereenigd waren met het hertogdom Limburg.

De successie van JACOB VAN BEYEREN, de ongelukkige gravin van Henegouwen, Holland en Zeeland en vrouwe van Vriesland, vermeerderde nog de magt van PHILIPPUS *de goede*. (Het huis van Saxen maakte niettemin aanspraak op eenige distrikten van Vriesland, die KAREL V door aankoop verkreeg in 1515, tegen 200,000 Rijnsche goudguldens).

Eindelijk voegde PHILIPPUS *de goede* het hertogdom Luxemburg nog bij zijne staten. ELIZABETH VAN GORLITZ, nicht van keizer WENCESLAUS, in haar bezit verontrust door de hertogen van Saxen, onderhandelde met PHILIPPUS, aan wien zij alle hare regten op het hertogdom Luxemburg en het graafschap Chimai afstond. PHILIPPUS verstond zich vervolgens met de belanghebbende vorsten en maakte een einde aan hunne vorderingen, tegen betaling van zekere som.

KAREL de stoute, zoon en erfgenaam van **PHILIPPUS de goede**, voegde bij zijne staten nog een aanzienlijk domein: de bejaarde hertog van Gelderland droeg, den 7 december 1472, het hertogdom Gelderland en het graafschap Zutphen op het hoofd van **KAREL** over, welke dezelve naliet aan zijne eenige dochter **MARIA VAN BOURGONDIE**, gehuwd met den Aartshertog **MAXIMILIAAN**, van wien zij vervielen op **PHILIPPUS**, bijgenaamd *de schoone*, vader van **KAREL V**.

De bisschop van Utrecht was souverain der provincien Utrecht en Overijssel. **HENDRIK VAN BEYEREN**, in 1528 op dien zetel geplaatst, te zwak om gelijktijdig den opstand zijner onderdanen en de ondernemingen van den hertog van Gelderland te bedwingen, droeg in dat jaar, met toestemming van den Paus, de souvereiniteit dier beide gewesten aan het Duitsche rijk over.

Eindelijk werden, na langdurige verschillen, bij een bijzonder verdrag, in het jaar 1536, ook de provincie Groningen en de Ommelanden aan **KAREL V** afgestaan.

Op dusdanige wijze, bevonden zich de zeventien provincien vereenigd onder het gezag van het huis van Oostenrijk. Keeren wij thans tot **PHILIPPUS de goede** terug.

PHILIPPUS bezat alle de hoedanigheden, die

een groot vofet onderscheiden, en maakte hiervan een nuttig gebruik.

Aan zijne wijze staatkunde had hij de aanwinst te danken van zoo vele schoone gewesten, die, naarmate zij onder zijnen schepter vereenigd werden, in voorspoed schenen toetienemen; gedurende al den tijd zijner regering, hield hij zich bezig met de beyordering van het geluk zijner volken; ook mogt hij zoo wel hierin slagen, dat, volgens den geschiedschrijver PHILIP DE COMMINES, de Nederlanden destijds als het *land van belofte* konden beschouwd worden.

Den handel van Vlaanderen was op dat tijdstip en zelfs veel vroeger (*) in zijnen grootsten bloei.

(*) Na de oprigting van het verbond der Hanze - Steden, in het midden van de 13e eeuw, ontstond er eene geregelde gemeenschap tusschen het Noorden en Zuiden van Europa, die aan ieder wederzijds zijne behoeften leerde kennen; het ongemeene vertier, dat er in allerlei soort van koopgoederen was, wakte de nijd der Nederlanderen op; zij lagen zich met meer nijdverheid toe om de twee groote handwerken van wollen en linnen, waarvoor hun land, reeds ten tijde van KAREL den grooten, beroemd was, uittebreiden, en tot meerdere volmaaktheid te brengen. Brugge, nu het middelpunt geworden, daar de Lombarden uit Italie, en de kooplieden uit de Hanze-Steden elkander ontmoeteden, dreeven er de Vlamingen met beiden handel; waarvan de uitgebreidheid en het voordeel, zulk eene algemeene hebbelijkheid van nijdverheid aan dat volk gaf, dat Vlaanderen en de omliggende landschappen, langen tijd de rijkste, de bevolkste en de best bebouwde landen van Europa waren.

ROBERTSON, *Hist. van KAREL V; Inleiding, 1e Afd.*

Alle de kusten der Noordzee, de Oceaan, de Middellandsche Zee, deze allen waren bedekt met de rijkgeladen schepen van Vlaanderen, en volgens **BARANTE**, dreven de Vlamingen handel met zeventien koninkrijken. Brugge was de rijkste stad der wereld, de stapelplaats van het heellal; reeds in de 14^e en 15^e eeuwen, was zij eene der voornaamste handelsteden, niet slechts van de Nederlanden, maar van geheel Europa; de handwerken waren in eenen niet minder bloeienden staat dan den handel. De manufacturen in wol en lijnwaat, hielden in Vlaanderen en Brabant eene ontelbare menigte bezig. Gent was in het bezit der lakenweverijen, en in de gilden dier stad werden alle de wevers opgeschreven, die in de gemeenten van de Kastelanij woonachtig waren, waaraan het is toeteschrijven, dat deze weversgilden zulke groote aandeelen in het leger leverden.

Reeds hadden gewigtige onlusten, tijdens **PHILIPPUS den stouten** voorgevallen, veel nadeel aan den handel toegebracht. Zij vernieuwden zich in 1451. Onder **PHILIPPUS de goede**, gaven vermeende inbreuken op privilegien, aanleiding tot nieuwe onlusten en burgerkrijg, en den handel in manufacturen onderging in Vlaanderen groote schade. De menigvuldige twisten, die Gent en Brugge in beweging bragten, hadden reeds een groot aantal werklieden naar Brussel, en vooral

naar Leuven, doen verhuizen, en de lakens dier steden begonnen in vreemde landen zeer geacht te worden.

De Gentenaars en Bruggenaars, in een oogenblik van dwaling, weinig gevoelig voor het algemeen welzijn (zegt een geschiedschrijver), sloegen aan het muiten door eenen geest van onrust. PHILIPPUS onderwierp hen, maar in de kastijding zijner onderdanen wist hij de teederheid van eenen vader met de standvastigheid van eenen monarch te vereenigen.

Op het laatste zijner regering breidelde en strafte PHILIPPUS de Luikenaren, die in het graafschap Namen onmenschelijke wreedheden gepleegd hadden. Hij stierf in 1467, gevreesd door zijne vijanden, geëerbiedigd door zijne benijders en bewonderd door alle zijne volken, die hem aanbaden en den roemvollen bijnaam van *goeden* gaven. Dien vorst liet bij zijn overlijden onschatbare rijkdommen na, voor eenen tijd, waarin het goud en zilver van Amerika de schatten van Europa nog niet vermeerderd hadden. PHILIPPUS ging door voor den rijksten en prachtigsten vorst van zijnen tijd; zijn hof was de zetel van den luister, der beschaving en van den goeden smaak, en hij beschermde alle de kunsten.

De koophandel, zoo bloeiend onder den goeden

hertog, werd verwaarloosd onder zijnen zoon **KAREL den stouten**, wiens deugden door groote gebreken ontlusterd werden. Driftig en heerschzuchtig, luisterde hij naar geen raad en ademde alleen den krijg; deze was zijne eenige drift; elk ander voorwerp was hem onverschillig; hij verkwiste het bloed zijner onderdanen en maakte hen ongelukkig; zijne onbegrensde eerzucht was oorzaak, dat hij gedurende zijne geheele regering oorlog voerde. Hij verfoeide **LODEWYK XI** en de **Luikenaren**, en noodzaakte dien koning om de getuige te wezen van de verwoesting der stêd **Luik**, die hij beschermde. Hij verloor het leven in een gevecht, dat de hertog van **Lotharingen**, geholpen door de **Zwitfers**, hem leverde onder de muren van **Nancij**, den 5 januarij 1477.

MARIA VAN BOURGONDIEN, eenige dochter en erfgenaam van **KAREL den stouten**, was twintig jaren oud, toen haar vader stierf. De inwoners der **Nederlanden**, vervreemd van de harde en willekeurige regering van **KAREL**, waren weinig genegen om de regten zijner erfgename te erkennen. Nieuwe onlusten ontstonden in **Vlaanderen**, en bijna alle gewesten maakten gebruik van de omstandigheden, om nieuwe privilegien te bedingen, die evenwel in vervolg van tijd herroepen en vernietigd werden.

MARIA VAN BOURGONDIEN, de rijkste erfgename

der wereld, huwde, in augustus 1477, met MAXIMILIAAN VAN OOSTENRIJK, zoon van keizer FREDERIK.

De eerste vrucht dezer verbindtenis was een vorst, die in juni 1478, te Brugge het licht zag, en, volgens OLIVIER DE LA MARCHE, den naam van PHILIPPUS ontving, in herdenking aan de weldaden, die de Nederlanden aan den goeden hertog te danken hadden; een nieuw bewijs van den goeden indruk, die de herinnering aan de deugden van dien vorst op den geest zijner onderdanen steeds uitoefende.

De jaren hunner regering waren zeer onrustig, zoo door de gewelddadigheden der Vlamingen, als het verwoesten der grenzen door de Franschen.

De hertogin MARIA overleed in maart 1482, aan eenen val van het paard, naauwelijks 25 jaren bereikt hebbende. Zij bezat de deugden van den goeden hertog, haren grootvader, en zou het geluk harer volken hebben uitgemaakt, zoo zij lang genoeg geleefd had, om de orde en vrede te herstellen. Haren dood was eenen verschrikkelijken slag voor den aartshertog; eenige gewesten, waaronder Vlaanderen, weigerden hem te erkennen als voogd zijner kinderen. Onder MAXIMILIAAN betoonden zich de steden Gent en Brugge, zeer wederspanning tegen de handels-vrijheden, die hij inzonderheid aan Antwerpen verleende, welke stad alle pogingen aanwendde, om hem tot zich te trekken.

De aartshertog PHILIPPUS was, in 1496, in den echt getreden met JOHANNA VAN ARRAGON, dochter en erfgename van FERDINAND *de Katholijke*, koning van Arragon, en van ISABELLA, koningin van Kastilien, waardoor de geheele Spaansche monarchie in het huis van Oostenrijk overging. Hij stierf in 1506, uit zijn huwelijk nalatende twee vorsten, die later keizers werden onder de namen van KAREL V en FERDINAND I. en vier vorstinnen.

De aartshertog, wiens bevalligheden en schoonheid van leest, hem den bijnaam deden geven van PHILIPPUS *de schoone*, werd door zijne onderdanen diep betreurd. De binnenlandsche onlasten, die, in zijnen tijd, zich niet buiten Vlaanderen uitstrekten, verdoofden den handelgeest niet, en de wollen en zijden handwerken waren in 1497 zoo bloeiend, dat men het gebruik van wollen en zijden stoffen, van vreemden oorsprong, verbood. Onder zijne kortstondige regering genas het land van zijne rampen, en bereikte het eenen hoogen trap van roem en vruchtbaarheid. Brugge, dat sedert langen tijd het middelpunt van den wereldhandel was geweest, begon in de laatste onlasten in verval te geraken, en ongevoelig begon zich van toen af den handel te vestigen en bloeide sedert te Antwerpen, welke stad allergunstigst gelegen is aan den oever van eenen

stroom, welks diepe en wijde bedding eene zekere haven aanbiedt. Antwerpen trok een groot aantal kooplieden tot zich; men sprak er alle de Europeische talen, en zij scheen eene stad te wezen, gemeen aan alle natien. De Schelde was bedekt met talrijke vloten, welke de eene naar de andere wachten moesten, om hunne rijke ladingen te kunnen lossen;

KARL V, geboren te Gent den 24 februarij 1500, werd, naauwelijks 16 jaren oud zijnde, meerderjarig verklaard door zijnen grootvader MAXIMILIAAN. KAREL, was (volgens SCHILLER), eenen vorst die men bewonderen moet, wanneer men hem België ziet verheffen tot den hoogsten trap van voorspoed, dien het immer bereikt had, deszelfs koophandel ziet uitbreiden door de geheele wereld, na het eenen duurzamen vrede geschonken te hebben; wanneer hij op eene moedige natie doet terugkaatsen den glans, waarmede hij zich als krijgsman overdekt had, en men hem de schoone kunsten in zijn vaderland ziet opbeuren; maar te misprijzen is hij, wanneer men hem vervolgens met versmading der heiligste regten, zware belastingen ziet heffen, om verwijderde oorlogen gaande te houden; als een vrijmagtig monarch de voorregten (privilegien), welke zijne verslindende eerezucht in den weg waren, aan tot dien tijd vrije volken ziet ontnemen; wanneer

men hem bewijzen ziet geven van de uitstekendste kwade trouw, en hij in de verschrikkelijkste pijnigingen, ter oorzaak van de godsdienst, duizende Nederlanders doet dooden, terwijl hij aan zijne Duitsche volken de vrijheid van geweten toestaat. De roem van KAREL V, is te groot, dan dat het noodig zij hem te vleijen; de onomkoopbare waarheid mag wel eenige bladen van zijne kroon aftrekken, die kroon blijft niettemin eene der schitterendste, welke ooit door een' vorst gedragen werd. KAREL was de wetgever der Nederlanden; geboren en opgevoed in die gewesten, bezat hij volmaaktelijk de talen dier landen, en kende hij het karakter, de geest en de zeden der Nederlanders; hij gaf hen goede wetten op den handel en de zeevaart en het was onder zijne regering, dat Antwerpen zoo bloeiend werd, en, op hare beurt de meesteres van den wereldhandel wordende, overtrof hetgeen Brugge immer geweest was. (*) De inwoners van Belgie hadden geene onmiddellijke vaart op de Indien, maar de voorraadschuren van Spanje en Portugal, waren de hunne

(*) Een ieder kent het voorval met den Antwerpschen koopman JAN DARENS, die, aan KAREL V, tweemillioenen guldens geleend hebbende, op het einde van den maaltijd, die de keizer bij hem genomen had, de schuldbekentenis in het vuur wierp, zeggende: dat hij rijkelijk betaald was door de eer, die Z. M. hem had aangedaan,

en opgehoopt met de Belgische manufacturen; van dezelve voorzagen zij drie vierde gedeelten van Europa en Amerika; de rijkdommen van Amerika en Azia, gingen slechts door de handen der Spanjaarden en Portugezen, om hiermede de nijverheid van de Nederlanders te betalen.

Met leedwezen zag KAREL V, zijne geboortestad Gent tegen hem opstaan in 1539. Eene ongegronde aanspraak deed bij de inwoners dier stad, de geest van ongehoorzaamheid en onafhankelijkheid ontwaken, die aan hunne vaders zoo noodlottig geweest was. In 1540 ontnam hij hen hunne privilegien, en veroordeelde hun tot openlijke schuldbekentenis en geldboeten.

PHILIPPUS, zoon van KAREL, erfde het rijke en bloeiende België van zijnen vader, die in 1555 hiervan afstand deed; maar een groot verschil was er tusschen het karakter des vaders en dat des zoons. PHILIPPUS II, (zegt denzelfden SCHILLER), was in zijn geheel gedrag het tegenovergestelde van KAREL; hij was ook eetzuchtig, maar met minder menschenkennis begaafd; had hij zich van de opperste magt het denkbeeld gevormd, dat de menschen alleen de slaafsche uitvoerders moesten wezen van zijn goddunken. Hij achtte zich beleedigd, zelfs door de schaduw der vrijheid. In Spanje geboren, opgevoed onder de ijzeren plak der Spaansche leermeesters, vorderde hij van an-

deren die nare eentoonigheid en dien dwang, welke de grondtrekken van zijn karakter uitmaakten; te vergeefs wendde de nijverheid in alle de Belgische steden, waar hij doortrok, alle pogingen aan, om door luisterrijke feesten zijne tegenwoordigheid te vereeren; in het midden der algemeene blijdschap, betoonde PHILIPPUS zich in geen deele getroffen; alle de verkwistingen der pracht, de zachte uitstortingen der wettigste vreugde, konden van hem geen grimlach verwerven. Dien hardvochtigen vorst was de plaag van zijn volk, en niet dan met afschrik, kan de geschiedschrijver overgaan tot de schildering der rampspoeden en strafoefeningen, die zijne wreede ziel op het ongelukkige land heeft uitgestort. Maar deze schets is niet bestemd om die te beschrijven; met eenen digten sluier zullen wij die bedekken, uit vrees dat het bloed dit geschrift bezoedele; doch wij mogen niet verzwijgen, dat de koophandel, de rijkdommen en de overvloed, die PHILIPPUS in België gevonden had, welhaast plaats maakten voor schavotten en alle de ijsselijkheden van den burgerkrijg, en wij zijn thans genaderd tot het tijdstip, waarin de Noordelijke Gewesten zich van de Zuidelijke afscheidden, en waarin de eersten, als door den slag eener tooverroede, zegevierden over alle de rampen die hen knelden, en het mag-

tigste en bloeiendste gemeenebest stichteden , waarvan geene latere tijden een voorbeeld kunnen aanbieden. Deze provincien , aan welke het gelukte de bloedige Spaansche tirannij afteschudden , waren dien voorspoed verschuldigd aan hunne eenheid van werking , in het streven naar hetzelfde doel , en in hunne eenstemmigheid in de beschouwing der zaken ; terwijl bijzondere belangen , twisten en oneenigheden België in den weg stonden om hetzelfde oogmerk te bereiken. De Waalsche gewesten waren de eersten , die zich van de algemeene zaak tegen de Spanjaarden losscheurden. Voegt bij deze oorzaken de moord van den prins VAN ORANJE , en dan wordt het duidelijk , waarom het dien vorst niet is mogen gelukken het ontwerp tot stand te brengen , hetwelk hij scheen gevormd te hebben , om de 17 provincien onder dezelfde souvereiniteit te brengen , en waarom België dus gedurende twee eeuwen is afgescheiden gebleven , deszelfs handel en handwerken heeft zien vervallen , en alleen ooggetuige heeft mogen wezen van den voorspoed en den roem , die de zeven provincien , als handeldrijvend volk en zee-mogendheid , tot verwondering van geheel Europa , hebben weten te verwerven. (*)

(*) Wij kunnen ons niet onthouden hier het getuigenis interroepen van eenen schryver , die te minder kan verdacht ge-

Op den 13 september 1598 overleed PHILIPPUS II, de haat der Nederlanders met zich in het graf dragende. Gouddorst en eerezucht, te zamen vereenigd, hadden hem de geheele nieuwe wereld met bloed doen overstroomen, en op zijne eigene onderdanen de ontmenschte gewelddadigheden doen uitoefenen.

houden worden van eenzijdigheid omtrent Holland, daar hij aan dat land geheel vreemd was toen hij het werk schreef, waaruit wij het volgende vertalen.

Na melding gemaakt te hebben van de sluiting van het twaalfjarig bestand, van den 9 april 1612, zegt de heer DEWEZ:

« De republiek van Holland, welkers grondslagen gelegd
« zijn door geduld, standvastigheid, onversaagdheid en nijver-
« heid, thans bevestigd door het bestand, hetwelk hare vorige
« meesters verkregen hebben, speelt van dit oogenblik af eene
« belangrijke rol.

« De legers van dit gemeenebest, doen hetzelfde eerbiedigen
« als eene mededingster der koningen, en deszelfs vloten doen
« het, om zoo te spreken, aanmerken als de koningin der
« zeeën. Eenen handel, wiens oorsprong zoo veel verwonde-
« ring verwekt, als deszelfs snelle voortgangen, trekt in de
« hoofdstad de voortbrengselen en de schatten der oude en
« nieuwe wereld tot zich, en verzekert de welvaart en den roem
« der republiek. Hare steden worden bevolkt, verrijkt en ver-
« fraaid; zij graaft kanalen, rigt dijken op, bouwt havens,
« veranderd hare moerassen in vruchtbare velden, hare vlekken
« in prachtige steden en hare visschersstulpen in trotsche palei-
« zen. De nieuwe republikeinen, aan de magtigste monarchen
« gelijk geworden, beginnen thans de weegschaal der wereld
« in de hand te houden. PHILIPPUS DE II, had de onvoor-
« zigtheid gehad hunnen handel te willen belemmeren, door

Belgie was thans in armoede gedompeld en met allerlei plagen gekweld; gedeeltelijk verlaten en overstroomd, en door wolven geteisterd. Tot overmaat, waren de levensmiddelen buitengewoon duur; uit alle welke rampen eene buitengewone sterfte onder de menschen voortsproot. Bij deze onheilen liet PHILIPPUS, bij zijn overlijden, het land nog in onrust en oneenigheid, zoodat onder zijne bloedige en verwoestende regering de kunsten verwaarloosd werden, en denzelfden koophandel kwijnende, welke onder KAREL V ten toppunt van bloei gestegen was. Met den handel verplaatsten zich ook vele kooplieden en anderen, naar de nieuwe republiek der vereenigde provincien, en vestigden aldaar hunnen rijkdom en hunne nijverheid. Van dit tijdstip af werd de Schelde door de bezetting van Antwerpen gesloten, en met de overgave dier stad, in 1585, verloor zij hare on-

aan zijne onderdanen alle gemeenschap met de vereenigde gewesten te verbieden. De Hollanders, deze ijdele maatregelen trotserende, kwamen op het denkbeeld, om het middelpunt van hunnen handel in Azia overtebrengen, en rigteden de beroemde *Oostindische Compagnie* op. Hunne eerste voordeelen hadden hen de middelen gegeven, om uitgebreide ondernemingen te beproeven, en hiertoe wapenden zij talrijke vloeten. Reeds in dit jaar poogden deze stoutmoedige zeevaarders zich eenen doortogt naar de Oost-Indien te banen, door het Waaigat."

(Histoire de la Belgique par mr. DEWEZ, chapitre XXVIII. Bruxelles 1806).

middelijke gemeenschap met de zee. Van hier dagteekend den val dier vermaarde handelstad, die men vijftig jaren vroeger eene goude wereld noemde. Het gesloten houden der Schelde werd later bekrachtigd bij het 14 artikel van den Munsterschen vrede, van 30 januarij 1648.

De aartshertog ALBERT VAN OOSTENRYK, stond aan het hoofd der Spaansche Nederlanden, sedert 1596. Eene ondervinding van dertig jaren, had PHILIPPUS II overtuigd van de onmogelijkheid, om de Nederlandsche volken, die door zijne gestrengheid tegen hem waren opgestaan, onder zijne wetten terug te brengen. Hij hoopte de gemeederen te verzachten en trachtte hen te vereenigen, door aan die gewesten eenen vorst te geven, bestemd om in hun midden zijn verblijf te houden. Met dit oogmerk besloot hij tot het huwelijk zijner oudste dochter, de infante ISABELLA, met den aartshertog ALBERT; tot bruidschat stont hij aan die vorstin af de Nederlanden, mitsgaders de graafschappen Bourgondien en Charolois. Desniettegenstaande duurde de krijg met Holland voort; het land begon evenwel eenigzins adem te scheppen onder deze vorsten, die door de Belgen bemind werden, maar de onheilen waren te groot en hadden te diepe wortelen geschoten, dan dat het land zich kon herstellen, te meer dewijl handel en weelde verdwenen waren. De infante ISA-

BELLA, reeds sedert 1621 weduwe van **ALBERT**, stierf in 1633, en werd in het gouvernement der Nederlanden, waarvan de souvereiniteit wederom aan den koning van Spanje vervallen was, vervangen door den kardinaal don **FERDINAND**, broeder van den koning **PHILIPPUS IV**. De krijg met Holland werd gaande gehouden, tot dat de voormelde vrede van Munster, ook de Westphaalsche genaamd, gesloten werd. De oorlogen, die gedurende 80 jaren in de Nederlanden gevoerd werden, verarmden Spanje, hetwelk eene der magtigste mogendheden van Europa was; het verloor deszelfs overwigt, en hierdoor werd een ander staatkundig sijstema in dit gedeelte der wereld geboren.

Don **JAN VAN OOSTENRIJK**, deed, als gouverneur-generaal, zijne intrede in Brussel in 1656, en werd in 1659 vervangen door don **LOUIS DE BENAVIDES, CARILLO ET TOLEDO**. De onophoudelijke oorlogen hadden Belgie verwoest; in 1661 stegen de levensmiddelen tot een ongehoorden prijs; alle de wegen en het platte land werden door dieven en struikroovers afgehoopen.

De markies **CASTEL RODRIGO**, werd in 1664 tot gouverneur-generaal benoemd, bijna in hetzelfde oogenblik, waarin **PHILIPPUS IV** den geest gaf. **KAREL II** volgde dezen op den Spaanschen troon op. In 1667 hervatte **LODEWYK XIV** den oorlog, maakte zich meester van de Oostenrijksche

Nederlanden, stortte het land in de rampen des krijgs en der plundering, en bragt het terug tot den staat van ellende, waaruit het zich begon te verheffen, ook door de zeer hooge oorlogslasten en brandschattingen, die hij heffen deed. In 1672 verklaarde Frankrijk bovendien den oorlog aan Holland, en een jaar later verbond zich laatstgemelden staat met Spanje tegen Frankrijk. Vlaanderen bleef het tooneel der oorlogen; de wanhoop, de verwoesting en de dood waardden overal, en stegen van hooger tot hooger trap tot in 1684. LODEWYK XIV had zich, in 1678, meester van Gent gemaakt, en de Franschen bleven in het land tot den vrede van Rijswijk, die den 20 september 1697 met Holland gesloten werd. Een jaar hierna stierf KAREL II. Gedurende zijne regering, die het kenmerk droeg van de zwakheid van zijn karakter, had België het bedroevendste tafereel van ellende opgeleverd; buiten den landbouw, die zich met moeite staande hield, waren alle de takken van nijverheid en handel verdwenen. Na den vrede van Rijswijk had de koning, op het verlangen der staten, getracht eenige verbeteringen in het belang van den koophandel intevoeren, maar de dood hem overvallen hebbende, waren die zonder gevolg gebleven, terwijl die dood zelve de toorts van den krijg ontstak, bekend onder den naam van *Successie-oorlog*.

Engeland en Holland gingen in hetzelfde jaar het groote verbond aan, om den keizer te ondersteunen in de regten, die hij op Spanje moest doen gelden. Belgie, tot Spanje behorende, werd door den inval der Franschen alweder het tooneel des krijgs. Het land was hierdoor reeds uitgeput, toen den harden winter van 1709, den prijs der levensmiddelen stijgen deed tot eene zoo verschrikkelijke hoogte, dat die den hongersnood nabij kwam. Holland daarentegen, was al dien tijd tot eene zoo hooge magt gerezen, dat het aan LODEWYK XIV uitdrukkelijk den vrede weigerde, doch in de maand october 1711, na dat hij den veldslag van Malplaquet had verloren, werden te Londen de preliminairen geteekend, en het werd 1713, na den vrede van Utrecht, eer het land van het krijgsvolk gezuiverd was. Holland verkreeg bij dien vrede de bepaling der grensscheidingen, en den 15 november van dat jaar werd te Antwerpen het Barrièretraktaat gesloten. De Oostenrijksche Nederlanden gingen over tot het huis van Oostenrijk. Het traktaat van barrières was geheel ten voordeele van Holland; bij artikel 17 verkreeg dat gemeenebest het regt om fortten optewerpen op de linie van Zeeland; het bleef meester van de inundatie en bekwam de bevoegdheid, om bezettingen te leggen in de grenssteden, al hetwelk niet weinig in het nadeel van Belgie was. In 1718 maakte

men in den Haag een nieuw vergelijk nopens de barrièren; niettemin wendde men, in het begin der regering van KAREL VI., in Belgie nieuwe, doch vruchteloze pogingen aan, om den handel optebeuren; men rigtte namelijk in 1722 de Indische Kompagnie te Oostende op, die welhaast in duigen viel.

In het jaar 1725 werd de landvoogdij over Belgie aan de aartshertogin MARIA ELIZABETH, 's keizers zuster, opgedragen, en de *pragmatieke sanctie*, of verordening omtrent de opvolging van het Oostenrijksche huis, afgekondigd; ook werden op den 30 april verdragen van vrede en koophandel tusschen Oostenrijk en Spanje gesloten. Met uitzondering van eenige onlusten van weinig belang, onder het droevig herdenken aan de geleden wonden, hield de vrede stand, doch bij artikel 5 van het traktaat, te Weenen tusschen den keizer en Groot-Brittanje getroffen, en waarin zich ook de Staten-Generaal moeiden, werd allen koophandel in de Indiën aan Belgie onttrokken en voor altijd ontzegd.

Tot in 1733 genoot geheel Europa een gelukkigen vrede, toen de dood van AUGUSTUS II, koning van Polen, de oorlogs-fakkels wederom ontstak. Bij het verbond, gemaakt tusschen Holland en Frankrijk, werden de Oostenrijksche Nederlanden onzijdig gelaten, en tegen eene geldleening voor de rampen des krijgs behoed.

Den 20 oktober 1740, beklom MARIA THERESIA, na het overlijden haars vaders, den keizerlijken troon, doch niet dan omringd van dreigende onheilen en in oorlog met de magtigste mogendheden. In mei 1744, viel de koning van Frankrijk in Belgie, en nimmer was het land zoo geteisterd geweest door eene menigte landloopers, die de legers verlaten hadden.

De Franschen veroverden het in het volgende jaar, en in geen der vorige oorlogen waren de Belgen, door geld- en andere heffingen, zoo uitgeput geworden; men was zoo verarmd, dat de landen aan de gemeenten voor de grondlasten werden afgestaan, waarvan menigvuldige bewijzen in de handvesten voorkomen.

Na dat eindelijk te Aken den vrede op den 18 oktober 1748 was gesloten, en MARIA THERESIA hierbij in het vrij bezit der Oostenrijksche Nederlanden hersteld was, verlieten de Franschen, evenwel eerst in het volgende jaar, Belgie, en begonnen de wonden, door den krijg geslagen, allengskens uit het geheugen te geraken. Rust en welvaart herleefden onder MARIA THERESIA, en dezen staat van kalmte was te dierbaarder en werd te meer geschat, om dat de rampen, die het land getroffen hadden, eeuwen hadden geduurd. Met deze rust scheen men zich echter te vergenoegen; en naar wezenlijke verbeteringen in den staat des lands,

verbeteringen die het nogtans behoefde, zag men weinig uit. (*) Voor de eerste maal sedert KAREL V, had men een tijdperk van vrede, lang genoeg om den landbouw te zien aangemoedigd en den destijds beperkten koophandel te zien herleven. Intusschen werd MARIA THERESIA door de Belgen gezegend, doch deze dierbare moeder, zoo als men haar noemde, kwam den 30 november 1780 te overlijden.

Onder de regering van haren zoon JOSEPHUS II, en wel in 1783 en 1784, ontstonden, op de grenzen van Zeeland en Vlaanderen, reeds onlusten over het bevaren der Schelde, doch in 1785 werden de hierover gerezen geschillen beslecht. Deze zoo onbeduidende als ijdele twist was het begin, hoezeer niet de oorzaak, van eenen oorlog, die niet minder dan 30 jaren duurde.

In het volgende jaar werden eenige schansen aan de Oostenrijkers overgegeven, en in 1787 begonnen reeds de grieven over de regeringwijze van JOSEPHUS. De kastelanijen en kollegien kwamen te zamen; men diende vertoogen in; men

(*) De regering van MARIA THERESIA, was inderdaad moederlijk, maar eenigzins stilstaande; er werd niets uitgevoerd of tot stand gebragt. Eén enkel jaar der regering van WILLEM I heeft meerdere werken van openbaar nut daargesteld, en zich in aanmoediging van fabrieken en andere nuttige inrigtingen meerder gekenmerkt, dan de gansche 40 jarige regering van MARIA THERESIA,

plakte schotschriften aan, en reeds kwam men, onder den naam van patriotten, onder de wapenen, terwijl de kloosters, welke waren vrijgebleven van de door den keizer bevolen opheffing van een aantal dier gestichten, de middelen leverden, om de oorlogslasten te dragen. In 1789, verklaarden de staten der onderscheidene provincien de onafhankelijkheid van het Belgische volk, en den keizer vervallen en verstoken van alle zijne regten. Eenige schermutselingen en gevechten hadden plaats, doch van weinig belang.

Inmiddels kwam JOSEPHUS II, op 20 februarij 1790, te overlijden; hij was een liberaal en staatkundig vorst, eenvoudig in zijn leven, hard voor zich zelven, toegevend voor anderen, onafgebroken bezig met de pligten van zijnen rang, onvermoeid in zijn werk; hij verdroeg de kritiek zonder bitterheid, verachtte de verwijfdheid, trotseerde de gevaren, onderrigte zich in alle kunsten en begunstigde alle talenten; door eenen LAUDON en LASCY onderwezen in de kunst des oorlogs, en in de staatkunde door KAUNITZ; geoeffend in de oude en nieuwe letterkunde, was zijn onderhoud belangwekkend en leerzaam, zoo wel voor den handelaar en den krijgsman, als voor den geleerden. Niet één vooroordeel hield zijnen vrijen geest gekneld, en onder een zoodanig vorst scheen alles eene roemrijke regering aan zijne volken te belooven;

maar eenige gebreken verminkten deze schoone hoedanigheden.

Zijne onderdanen wenschte hij te genezen van hunne vooroordeelen , door hen te verlichten , hun lot te verbeteren en hun meerdere vrijheid en welvaart te schenken ; maar de Belgen , niet rijp zijnde voor dien staat van verbetering , en in opstand gerakende , verzetteden zich in deze omwenteling tegen den geest des tijds. Frankrijk had , reeds tijdens LODEWYK XV , het oog gewend naar eenen staat van zaken , meer overeenkomende met de voortgangen van den geest , of liever naar die vrijheid , welke Holland reeds sedert bijna twee eeuwen genoot ; de Brabandsche revolutie had dus plaats in eene omgekeerde reden , en met eene strekking tot terugkeering naar het oude ; intuschen maakten de vrijzinnige denkbeelden in Frankrijk de snelste vorderingen , en deze zoo levendige en geestige matie overschrijdde , in hare driften , verre het wijze doel , dat men zich voorstelde ; op gematigdheid en oordeel heeft dit volk zich nooit of zelden mogen beroemen , en van hier dat de Fransche omwenteling van 1790 , zich afschuwelijk en bloeddorstig vertoonde , in plaats van vrij en ontslagen van de middeleeuwsche denkbeelden , die nog het land beheerden ; afwisselend ontstak zij de oorlogtoorts met alle de mogendheden , maar hare eerste schreden rigtten

zich naar België, hetwelk zij zich onderwierp, en waar zij de armzalige Brabandsche omwenteling (*) spoedig deed vergeten.

De Belgen bleven gedurende twintig jaren onder de overheersching der Franschen, en, zonder dat hunnen naam als volk genoemd werd, waren zij gedwongen het bloed van duizenden hunner jongelingen, prijs te geven aan de heerschzucht van eenen veroveraar, die zijn despotismus, op de puinhoopen der door ons aangestipte bastaard-vrijheid, gesticht had. Desniettemin werd, gedurende deze onderdrukking, door de Franschen, ook in België, de kiem gelegd van de revolutionnaire en jacobijnsche begrippen, welke later zich hebben voortgeplant en de Brabandsche omwenteling van 1830 hebben doen ontspruiten. Ook Holland werd in 1794 en 1795 door de Franschen ten onder gebragt, doch, hoezeer zich dit land aanmerkelijke geldelijke opofferingen moest getroosten, bleef het eene afzonderlijke republiek tot in het jaar 1806, wanneer het, even als eenige andere volken, eenen broeder van NAPOLEON als zijnen koning moest erkennen, tot dat het in 1810 in het keizerrijk werd ingelijfd. In 1813 verbraken de Hollanders het Fransche juk, en ontvingen zij met onbeschrijfelijke geestdrift de prins VAN ORANJE terug, dien zij

(*) Men hoede zich voor eene nieuwe gelijksoortige en even duchtige les!

als hunnen souverainen vorst uitriepen, terwijl Belgie, tot herwinning van deszelfs onafhankelijkheid, niets gedaan hebbende, in 1815 met Holland vereenigd werd, en die beide landen, onder den naam van koninkrijk der Nederlanden, ééne grondwettige monarchie uitmaakten.

Holland kende te zeer den prijs der ware vrijheid, dan dat dáár de jacobijnsche denkbeelden dien gereeden ingang zouden hebben kunnen vinden, gelijk in Belgie het geval was. Uit den kampstrijd, die in het vorig jaar begonnen is en nog voortduurt, zullen ook zonder twijfel Hollands aloude vaderlandsliefde en gehechtheid aan het huis van Oranje, onbesmet te voorschijn treden, en reeds heeft het dezer dagen getoond, dat het deze gevoelens met hart en ziel aankleeft. (*)

(*) Eene gewigtige bedenking doet zich hier voor, die namelijk, welke Belgie wil doen gelden met betrekking tot het *status quo* of de orde van zaken, in 1814 daargesteld. Zoo als wij gezien hebben, kan het tijdstip van 1814 niet tot bepaling van een *status quo* dienen, omdat dit het oogenblik was, waarop de oorlogen voor geheel Europa een einde namen; de veranderingen hadden zich overal met snelheid opgevolgd. Zoo men dus tot een *status quo* toevlugt nemen wil, dan is het ontegenzeggelijk, dat *ante bellum*, hetwelk men moet inroepen, te weten vóór de omwentelingen, die het vaste land gedurende 25 jaren beroerd hebben, in een woord den staat van zaken, tijdens de bij de Belgen zoo geliefde MARIA THERESIA. Holland heeft dan recht op de terugbekoming der kolonien die het in 1814 aan Groot-Brittanje heeft afgestaan, op de sluiting

De vereeniging van Belgie met Holland was de vrucht van het kongres van Weenen; het traktaat van Londen bevestigde dezelve, en alles had dus plaats met gemeen overleg der mogendheden van Europa. Gedurende vijftien jaren groeide de voorspoed van Belgie steeds aan; en dat land bereikte eenen trap van grootheid, dien het nimmer verkregen had, en waarvan in lange geen ander voorbeeld zal worden aangewezen. Holland won niet bij die vereeniging, het handhaafde deszelfs staat van welvaart, maar vermeederde dien niet.

Het zou onnuttig zijn, hier de beweegredenen te ontwikkelen, die de Brusselsche omwenteling van augustus 1830 hebben doen ontstaan; zij zijn overbekend; genoeg is het te zeggen, dat het eerste resultaat derzelve was het geroep om *scheiding*; met geestdrift werd dit, door de hoofden der omwenteling geuit, denkbeeld ontvangen bij Holland, hetwelk reeds de gelukkige dagen meende te zien herboren worden, toen het eene zoo groote

der Schelde, op het leggen van bezettingen in de vestingen, enz., eindelijk op alles hetgeen bepaald is bij de Barrière-traktaten, en bevestigd is geworden door een lang tijdverloop, en alleen is opgeheven ten gevolge der omwentelingen. Men zal mij misschien doen opmerken, dat het in eene eeuw van verlichting en vrijheid, eene ketterij zijn zoude, de sluiting der Schelde te willen vaststellen. Met deze redenering zou ik mij misschien vereenigen kunnen, mits men niet, ten nadeele van derden, van sijnstema verandere.

rol in de jaarboeken der geschiedenis vervulde; Holland hechtte zich zoo zeer aan dit ontwerp, dat het van deszelfs gouvernement reeds dadelijk eene officiële verklaring verlangde, waarbij de afscheiding werd aangenomen, die de Belgen *met der daad* naauwelijks bewerkstelligd hadden; maar het gouvernement gevoelde dat men hierdoor de zaak zou vooruitloopen; dat de vereeniging geschied was met gemeen overleg van alle de mogendheden; dat Holland, ter zake van die scheiding, vergoedingen had te doen gelden (*) en

(*) Onder de dregredenen, welke de verdedigers der Belgische omwenteling van 1830 uitkramen, behoort deze, dat België geene schulden heeft, en, tegen alle regt, een gedeelte der schuld van Holland heeft moeten dragen.

Een artikel, voorkomende in het *Journal de la Haye*, van 12 januarij 1831, wederlegt die stelling op eene zegevierende wijze. Wij laten hier een uittreksel van dat artikel volgen, gelijk mede een uit het welgeschreven weekblad *de Noordstar*, uit beide welke artikelen men kan opmaken, dat de vergoeding, die Holland, ter oorzaak van de afscheiding van België, te vorderen heeft, waarlijk niet gering is.

In het eerstgemeld nieuwspapier wordt aangestipt, dat vóór de Fransche revolutie, Oostenrijk reeds eene aanmerkelijke schuld had, en België in de renten derzelve een aandeel droeg; door de gewone en buitengewone subsidien, die het aan den keizer moest betalen. Hoeveel dit aandeel bedroeg, is moeijelijk te berekenen; en onzeker is het of een gedeelte dier schuld speciaal op België geaffecteerd was, buiten het kapitaal van nagenoeg 66 millioenen francs, dat Oostenrijk, onder den naam van Austri-Belgische schuld, vorderde, en waarvan den

dat hetzelfde (op straffe van Belgie natevolgen, door zich van de verbonden mogendheden aftezonderen), niets officieels kon beslissen omtrent eene

koning der Nederlanden, dat rijk heeft moeten ontheffen, krachtens de conventie van 11 oktober 1815. Zeker is het, dat Frankrijk, Belgie veroverd hebbende, zich met die zogenaamde Oostenrijksche schuld niet inliet, en alleen toestemde in de verevening en inschrijving op het grootboek, van de schulden door de Belgische provincien en corporatien aangegaan; terwijl, voor zoo verre de verevening en inschrijving nog niet had plaats gehad, het koninkrijk der Nederlanden zich hiermede belast heeft (zie de wet van 9 februarij 1818). Deze schulden kunnen toch niet anders dan Belgische genaamd worden, en zijn gedeeltelijk in de Fransche, gedeeltelijk in de Hollandsche schuld ingesmolten. In 1814 nu werd Belgie van Frankrijk afgescheiden; en zoo men op laatstgemeld land niet toegepast had, hetgeen het vroeger zelf met betrekking tot anderen in werking had gebragt, zou de billijkheid gevorderd hebben, dat Belgie zich, in evenredigheid tot de bevolking, met een gedeelte der Fransche schuld had belast. De *interessen* dier schuld bedroegen in 1813, 80 millioenen francs, waarin Belgie $9\frac{1}{2}$ millioenen 's jaars zou hebben moeten betalen. Was het uit welwillendheid der verbondene mogendheden jegens Belgie, dat aan Frankrijk dien last overgelaten werd? Neen, want Belgie had niets gedaan om die gunst te verdienen. Was het om Holland te beloonen voor deszelfs ijverige medewerking, dat men *gratis* een land zonder vroegere schulden aan hetzelfde toevoegde? Neen Holland, heeft deze gunst, zoo men het eene gunst noemen mag, *ruim BETAALD*.

Een der groote beginselen bij de traktaaten van 1815 aangenomen, was dit: *Belgie moest bijna alle de oorlogvoerende mogendheden vergoeden*. Van hier dat Holland aan Engeland vier van zijne schoonste kolonien, Berbice, Demerarij, Essequibo en de Kaap de Goede Hoop moest afstaan; dat de som, voor die kolonien door Engeland betaald, is moeten gebruikt worden

scheiding, dan na de zaken in een kongres geregeld te hebben, ten genoegen dier mogendheden. Laten wij dan een onbeperkt vertrouwen in Hem

tot den opbouw van vestingen in Belgie; dat Zweden door Holland schadeloos is gesteld voor den afstand van Zwedens aanspraken op Guadeloupe, en eindelijk, dat Holland voor zijne rekening heeft moeten nemen 25 millioenen der Russische schuld.

Het aandeel, dat Belgie in 1814 in de Fransche schuld dragen moest, was dus aan jaarlijksche interessen.... 9,500,000 fr.

Het *overwinnend* Oostenrijk vorderde 66 millioenen, waarvan de interessen à 5 pCt. bedragen. 3,300,000. «

Dus uit eigen hoofde moest Belgie jaarlijks betalen. 12,800,000. fr.

Holland betaalde in 1815, tijdens de vereeniging, voor interessen van Hollandsche schulden, ongeveer 29 millioenen. Daar nu de Belgen, niettegenstaande hunne veel grootere bevolking, in de Nederlandsche schatkist slechts de helft van het geheel storteden, zoo als algemeen bekend en by officiële rekeningen bewezen is, volgt hieruit, dat Belgie in die 29 millioenen betaalde. 14,500,000. «

Belgie betaalde dus, ten gevolge der vereeniging met Holland, meerder dan het vroeger wettig schuldig was. 1,700,000 fr.

Voorzeker een gering, ja een niet-noemenswaardig, bezwaar tegen de oneindige voordeelen, die deze vereeniging voor Belgie te weeg bracht!

Het is waar, de schuld, waarvan de interessen in 1815, 29 millioenen bedroegen, is tijdens de vereeniging aanmerkelijk hooger geworden, zoo dat in het begin van 1829, de interessen tot bijna 40 millioenen francs klommen, waarin Belgie 20 mil-

stellen, die in de hand der voorzienigheid het werkdig zal wezen, waardoor onze volgende lotgevallen zullen bepaald worden, en wiens voor-

noenen betaalde; maar bijaldien België bij Frankrijk gebleven was, zou het in de 241 millioenen interessen, die Frankrijk, volgens het budget van 1828, jaarlijks betalen moest, in evenredigheid der bevolking, 26,600,000 francs hebben moeten bijdragen.

Tot dus verre de wederlegging in eerstgemeld nieuwsblad van de vreemde stelling, dat België een land zonder schulden was. Zie hier nu in het kort de door de *Noordstar* gemaakte berekening van hetgeen Holland heeft afgestaan, overgenomen of uitgegeven, ter oorzaak van de voor hetzelfde zoo noodlottige vermeerdering van grondgebied.

1°. De overneming der vergoeding aan Zweden wegens Guadeloupe. f 12,000,000.

2°. De afstand aan Engeland van de Kaap de Goede Hoop, Demerarij, Essequibo en Berbice, waarvan de waarde niet te berekenen is, maar voor welker afstand de Engelschen zelfven hadden aangenomen te betalen. - 36,000,000.

3°. De uitgaaf aan de vestingwerken, gelijk aan hetgeen Engeland hiervoor betaald heeft; eene uitgaaf voor Holland geheel verloren. . . . - 24,000,000.

De afstand van een gedeelte, Holland toekomende, in de aan Frankrijk opgelegde vergoeding. - 10,500,000.

5°. De overneming der Russische schuld bij HOF EN COMP. - 25,000,000.

6°. De overneming der Austro-Belgische schuld, berekend in *the Courier*, (beschouwd als officieel dagblad). - 41,590,034.

De eenvoudige vereeniging met België kost
Holland dus , f 149,090,034,

vaders onze vrijheid, onze onafhankelijkheid en onzen roem gevestigd hebben.

Ziedaar ons dan genaderd aan het einde van het vlugtig overzicht van de geschiedenis van België. Het geeft ons aanleiding tot eenige opmerkingen, waaruit voortvloeit, dat België drie groote tijdperken

Sedert de vereeniging hebben de Belgen en Hollanders, in gemeenschap, uitgaven gedaan, die, volgens evengemeld Engelsch dagblad, de schuld vermeerderd hebben met eene jaarlijksche rente van ongeveer f 10,640,000, welke, tegen $4\frac{1}{2}$ pCt. tot kapitaal gebragt, uitmaakt. f 236,450,000.

Waarvan aftrekkende de leening voor onze Oost-Indische bezittingen. = 22,700,000.

Rest te verdeelen tusschen de twee landen. f 213,750,000.

Wanneer Holland nu, niet de bevolking, gelijk misschien billijk is, tot basis neemt, maar zich alleen met de helft vergenoegt, bedragende. - 106,875,000.

En men hierbij voegt het hiervoor opgegevene van hetgeen de vereeniging aan Holland gekost heeft, ad. = 149,090,034.

Dan zou België in het geheel aan Holland moeten terug betalen. f 255,965,034.

(Wij treden geenszins in eene beoordeeling der meerdere of mindere juistheid dater berekeningen, evenmin in eene vergelijking der beide opgaven, die in één punt, namelijk de vermeerdering van schulden sedert de vereeniging, aanmerkelijk verschillen. Genoeg is het ons, te hebben aangetoond, dat Holland zeer aanmerkelijke vorderingen, met België te vereeven heeft).

van voorspoed gehad heeft, welke juist die waren , waarop hetzelfde met Holland vereenigd was , als :

1°. Belgie was bij uitstek welvarend en rijk onder PHILIPPUS *de goede* , hertog van BOURGONDIE, die de zeventien provincien onder ééne schepter vereenigde , de vrede naar buiten wist te handhaven , en den koophandel , de handwerken , de wetenschappen en kunsten beschermde en aanmoedigde.

2°. Onder KAREL V, hebben dezelfde oorzaken van welvaart , dezelfde gevolgen gehad ; de rijkdommen en de voorspoed namen hand over hand toe.

(Sedert KAREL V, tot de regering van koning WILLEM I, is Belgie van de Hollandsche gewesten afgescheiden geweest , en , buiten het dertigjarig bewind van MARIA THERESIA, is dat land aanhoudend het tooneel geweest , van de onderscheidene oorlogen , of althans van invallen of bezetting door het krijgsvolk van naburen) :

3°. De vijftien jaren rust en vrede , welke Belgie onder onzen goeden koning en in vereeniging met de Noordelijke gewesten genoten heeft , hebben hetzelfde tot eenen trap van voorspoed opgevoerd , die het nimmer te voren bereikt had , terwijl het bovendien niets te vreezen had van godsdienstige twisten en bloedige straoefse-

ningen, die, onder KAREL V, deszelfs grond hadden bezoedeld, zoodat eene wijze of gematigde vrijheid zich aan overvloed paarde. Reeds nam den koophandel in Antwerpen in uitgebreidheid toe, ten koste van dien van Amsterdam; (*)

(*) Een statistisch tableau van den handel over 1818 tot 1828, deelt eene opgave mede der te Antwerpen en Amsterdam gebouwde schepen, waaruit men kan opmaken, hoe de eerste dier steden eene strekking nam, om de oude meerderheid der laatste uittewisschen.

In dit tijdvak van 10 jaren, zijn te Amsterdam, zoo lang de eerste handelstad van het vaste land, gebouwd 51 schepen, te zamen van eenen inhoud van 10,519 tonnen.

Antwerpen, naauwelijks herboren en aan den handel geopend, had in dat zelfde tijdvak reeds 25 schepen gebouwd, te zamen van 6353 tonnen.

In 1825 waren te Amsterdam 5 schepen gebouwd van 2156 tonnen; te Antwerpen reeds 6, houdende 2597 tonnen.

Die onzer lezers, welke overigens, meer van nabij, verlängen te worden bekend gemaakt met den toestand van twee voornamste bronnen van onze nationale nijverheid, kunnen wij de raadpleging aanbevelen van een werk getiteld: *Bijdragen tot een vergelijkend overzicht van Nederlands zeevaart en handel*, door Mr. J. A. DRIELING; 's Gravenhage en Amsterdam 1829. De in onderscheidene staten in dit werk aangeduide bijzonderheden, berusten op officiële opgaven, en hieruit trekt de schryver, onder anderen, de navolgende resultaten:

a. Dat de zeevaart in ons vaderland, welke sedert 1818 jaarlijks was afgenomen, in 1825 op nieuw is begonnen te herleven, en, sedert dien tijd, van jaar tot jaar, aanzienlijk is toegenomen, terwijl die der Engelschen sedert 1825 is verminderd.

b. Dat de zeevaart der Engelschen de onze slechts viermalen in schepen en vijfmalen in scheepsruimte heeft overstroffen; dat

reeds overtrof dien handel hetgeen hij in 1560 geweest was. (**)

onze zeevaart weinig met die van geheel Frankrijk in uitgebreidheid verschild, en dat alle de overige zeevarende volken van Europa, in uitgebreidheid van zeevaart, voor de Nederlanden hebben moeten onderdoen.

c. Dat de Nederlandsche handel, blijkens de specifieke lijsten van in- en uitvoer over 1824, 1825, 1826 en 1827, sedert eerstgemeld jaar belangrijken voortgang gemaakt heeft; zijnde binnen dat tijdvak de *vermeerdering* van uitvoer ter waarde van meer dan *elf millioenen* guldens geweest, terwijl de invoer in 1827, ongeveer *vier-en-twintig millioenen* meer aan waarde bedragen heeft dan in 1824; terwijl, wanneer men den in- en uitvoer te zamen neemt, de handel sedert 1824, met $\frac{1}{3}$ is toegenomen,

d. Dat de uitgebreidheid van den Nederlandschen handel, in eene gunstige evenredigheid staat tot die van Engeland en Frankrijk.

Uit eenen vergelijkings-staat van den invoer der koopsteden Amsterdam, Rotterdam en Antwerpen, over de jaren 1825 en 1826, zijnde de twee middelste jaren van het door den schrijver behandelde tijdvak, blijkt, dat Antwerpen de beide andere steden is te boven gegaan in de navolgende artikelen, als pot-, parel- en weedasch, cacau, verwhout, zoethout, huiden, indigo, katoen, koffij, olijfolie, rijst, ruwe suiker, sumak, wijn, harde zeep en ruw zout; terwijl uit eene algemeene vergelijking van den geheelen invoer der drie gemelde steden, de schrijver afleidt: « dat het overwigt van Amsterdam in den handel merklijk is » « afgenomen, zoodat, en Rotterdam, en Antwerpen, die stad op » « zijde streven; terwijl in Antwerpen den handel in de belangrijkste » « artikelen, met eene verbazende snelheid steeds vermeerdert.”

(**) Reeds vleijen zich de Duitsche fabrikkanten, dat in de Oost-Indien, waar de Belgische producten zoo begunstigd en gezocht waren, ten gevolge der afscheiding, hunne koopwaren eenen grooten afstek bekomen zullen.

Eene opmerking, die zich aan den geest nog voordoet, is deze, dat België steeds tegen het wettig gezag is opgestaan, tijdens het in voorspoed toenam, waaruit men zoude opmaken, dat het niet gevormd is om dien te genieten. Onder PHILIPPUS VAN BOURGONDIE, (1451) waren het Brugge en Gent; onder KAREL V, (1539) was het wederom Gent (*) en de kastellanijen, die

De uitvoer van onderscheiden voortbrengselen der Belgische nijverheid door de Nederlandsche handelmaatschappij, was aanmerkelijk en steeds aangroeiend. Dien uitvoer was de sterkste steun der nijverheid te Gent, Brussel, Verviers, St. Nicolaas, enz. De voorragten, welke de Belgische producten te Batavia genoten, met betrekking tot het regt van invoer, maakten tot nu toe aan andere landen eene voordeelige mededinging onmogelijk. Het tegenovergestelde zal in het vervolg plaats hebben. Duitschland zal hierbij winnen, zoo het zich dezen tijd benuttigt, en in dit opzigt met Holland betrekkingen aangaat, en de fabrikanten zullen wel doen hierin zelve te handelen. Dit punt is van te meer belang, wanneer men berekent, dat de geheele vereenigde Belgische nijverheid, zelfs op haar hoogste standpunt, niet voldoende was, om de markten der Hollandsche bezittingen in de Indiën, van de benoodigde Europeesche producten te voorzien. De vereeniging van België met Holland is dus de voorname, misschien de eenige, oorzaak geweest van België's uitstekende welvaart.

(*) Ter eere van Gent moet men evenwel toestemmen, dat, gebruik makende van de lessen uit vroegere tijden, deze stad zich schijnt verbeterd te hebben van haar woelzieken geest. Terwijl Brussel in 1789 en 1830, de eerste rol gespeeld heeft, verlangt in 1830, genoegzaam de geheele bevolking van Gent niets liever dan de handhaving van het wettig gezag, en vraagt in dit oogenblik nog de terugkeering tot hetzelfde.

in opstand waren; tijdens JOSEPHUS II, en wel in 1787, toen België voor de eerste maal sedert twee eeuwen eene rust had gesmaakt, lang genoeg om zich van de verwoestingen des krijgs te herstellen, *vermeende* het in zijne regten en vrijheden gekrenkt te zijn, en sloeg aan het muiten; eindelijk, onder koning WILLEM, verrijkt zich België in weinig tijds, en werd wederom oproerig, maar zonder regt te weten waarom. In de eerste dagen sprak men van grieven, die grootendeels reeds opgeheven waren, terwijl genoegzaam alle de overigen, niet door den koning alleen, maar door de wetgevende magt, konden opgeheven worden; doch al spoedig deed zich de kreet van scheiding van Holland hooren; in Holland vondt dien kreet eenen weergalm, en van dit oogenblik dagteekent het verval van België, nog kortelings het bloeiendste land van Europa.

Te vergeefs zegt de graaf DE CELLES: «dat «het ten onregte is, dat de Belgen voor woelziek «doorgaan; dat het slechts de derde omwenteling «is sedert KAREL V, en dit niet te veel is.» De heer DE CELLES had even goed kunnen zeggen, dat hij aan zijne tweede omwenteling was. Zoo dien spreker de geschiedenis van zijn land kende, moest hij weten, dat twee omwentelingen, sedert PHILIPPUS II, in België naauwelijks mogelijk waren; dat dit land eerst na MARIA THERESIA,

en wel onder haren zoon, en in 1830, genoegzame rust en voorspoed had genoten, om tijd en middelen te vinden, tot het smeeden eener omwenteling; men weet immers, dat wanneer Belgie onder eenen ijzeren schepter gebukt gaat, of door oorlogen is uitgeput, het dan geene omwentelingen maakt. Het is deszelfs eigene welvaart, welke het niet verdragen kan, en waartegen het opstaat.

Maar, laten wij hier eindigen. De laatste omwenteling van Belgie is de overmaat van misrekening; de dwaasheid gehad hebbende, er zich in te storten, heeft het alle raderen in beweging moeten stellen, en tot de ongelijksoortigste partijen en allerlei middelen toevlugt moeten nemen, om zich al dieper en dieper te storten in den beklagenswaardigen toestand, waartoe het geraakt is.

Tantæ molis erat Belgicam perdere gentem!

V L U G T I G O V E R Z I G T

DER

G E S C H I E D E N I S

V A N

P O L E N ,

TOEGEPAST OP DE TEGENWOORDIGE

G E B E U R T E N I S S E N ,

tot 1 Januarij 1831.

De jongste opstand in Polen, zoo wel als die, welke vooraf in Belgie is uitgebarsten, houden thans de aandacht van een ieder bezig, en het zal dus niet ongepast zijn, eenen blik op de geschiedenis van eerstgemeld land te vestigen, en de gevolgtrekkingen er uit afteleiden, die het meeste toegebragt hebben, om hetzelfde achtereenvolgende door de factien te doen verscheuren, en het eindelijk onder het juk der naburige mogendheden hebben gebragt: Eene schets der geschiedenis en van het gouvernement van Polen,

kan in dit oogenblik des te belangrijker zijn , om dat dit land veel minder bekend is, dan de Nederlanden, Duitschland, Zweden en Denemarken.

Polen was een groot rijk in Europa , hebbende ten noorden voor grenzen de Oostzee , welke het van Zweden afscheidt; ten oosten Tartarijen en Moscovie, ten zuiden de Zwarte Zee, Wallachijen, Moldavie, het vorstendom Zevenbergen en Hongarijen , en ten westen Pommeren, Brandenburg, Silesie en Moravie. Dat koninkrijk had vroeger eene meerdere uitgebreidheid, want het bevattede ook Silesie, Livonie, de hertogdommen Smolensko, Severie, Czernechovie, het Palatinaat Kiow, enz; het bestondt, voor een groot gedeelte, uit hetgene voormaals onder de benaming van Sarmatie bekend was.

Polen, zoo als het voor 60 a 70 jaren was, boodt, zoo in deszelfs zedelijke als natuurlijke gesteldheid, in het oog loopende strijdigheden aan: de koninklijke waardigheid vereenigd met den naam van republiek; wetten en tevens de leenroerigheid; gebrekkige trekken der Romeinsche republiek, met Gothische barbaarschheid vereenigd; overvloed en armoede.

De natuur heeft dat land niettemin alles geschonken, wat tot levensonderhoud noodig is, zoo als: zaad, honig, was, visch, wild, en alles wat dienen kan, om het rijkdom te bezorgen, zoo als:

granen, weiden, ivee, wol, leder, zontgroeven, metalen, delfstoffen, enz., en desniettegenstaande, levert Europa geen volk op, dat meer arm is; — hetgene in Polen het meeste geld in omloop bragt, was het opdragen van het koningschap aan den meestbiedende.

Vóór de 6^e eeuw, toen de Polen nog Sarmaten waren, hadden zij geenen koning; zij leefden vrij op hunne bergen en in hunne wouden, en zij hadden geene andere woningen dan hunne wagens; altoos bedacht op het doen van nieuwe invallen bij hunne naburen, waren zij tevens als uitmuntende ruiters beroemd. Het is wonderbaar, dat een barbaarsch volk, zonder hoofd en zonder wetten, deszelfs gebied heeft kunnen uitstrekken, van de Tana tot de Weichsel, en van de Zwarte Zee tot aan de Oostzee; dit historisch wonder doet zien, wat de sterkte des ligchaams, eene geharde levenswijze, eene ingeborene zucht tot de vrijheid en eene natuurdriфт, welke de plaats van wetten en koningen vervult, vermogen.

Het is er verre van af, dat de Polen, welke dien naam in het midden der zesde eeuw aannamen, de bezittingen hunner vaders hebben weten te behouden; het is reeds lang geleden, dat zij Silesien, Lusatie (Lusace), een groot gedeelte van Pommeren, Bohemen, en al wat zij in Duitschland bezaten, verloren hebben. Opvolgende eeuwen,

hebben voor hun nog meerdere verliezen aangebragt; Livonie, Podalie, Volhijnie, en de uitgestrekte velden van Ukranie, zijn in het bezit van andere mogendheden overgegaan; gedurende de laatst afgeloopene eeuw, en in die, welke wij beleven, heeft dat rijk nieuwe verdeelingen ondergaan, en thans de kaart inziende, vereenigt het oog met moeite de gedeelten van andere rijken, die eertijds het vaste rijk van Polen hebben uitgemaakt.

Omatreeks het jaar 550 ondernam Leck de beschaving dezer natie, welke, tot destijds zwerfende, zich begon nedertezetten; hij bouwde Gnesen, hunne eerste stad, en werd hunnen heerscher, onder den naam van hertog.

Sedert dit hoofd des volks tot aan hunnen laatsten koning, hadden de Polen meerdere hertogen, wajewoden of stadhouders; vervolgens palatijns, koningen, koninginnen, regenten en tusschenregeringen. Laatstgemelde waren even zoo vele tijdstippen van regeringloosheid; de regentschappen maakten zich gehaat; de koninginnen, weinig in getal, hadden naauwelijks den tijd van zich te kunnen vertoonen; de wajewoden waren steeds de verdrukkers der natie; en onder de hertogen en koningen waren er eenige groote vorsten, doch de overigen waren niets meer dan krijgsmannen of dwingelanden.

Er was zelfs een tijdstip, waarin de Polen zeer

verlegen waren, omtrent de keuze van eenen meester, en zij boden de kroon aan hem, die in den wedloop overwinnaar was, gelijk zulks voormaals ook in Griekenland plaats had. Een jongeling, in den lagen stand opgevoed, won de kroon, en nam alstoen den naam van **L E S K O** aan; hij behield onder het purper de nederigheid en de zachtmoedigheid van zijnen vroegeren leeftijd, en hij was slechts trotsch en vol kloekmoedigheid, wanneer hij de wapenen in handen had.

Bijna alle Polen beweren ten onrechte, dat het koningschap bij hun ten allen tijde verkiesbaar was. Het beheer was aanvankelijk oppermagtig in de handen van **L E S K O**.

De natie verbrak het juk der alleenheersching, en zij verdeelde het bewind onder de wajewoden of de bevelhebbers der legers, met het doel, om hetzelve te verzwakken. Die bevelhebbers, op de puinhoopen van den troon gezeten, vereenigden dezelve, om er twaalf troonen van te maken, waaruit welhaast botsingen ontstonden, die den staat in deszelfs grondslagen deden schudden. Deze aristocratische regering van weinigen, leverde niets anders op dan oproeren, verdeeldheden, onderdrukking en geweld, en het was in deze schrikkelijke schokken, dat de meest verstandigen onder de Polen, naar eenen man uitzagen, die in

staat was over een vrij volk te heerschen, en tevens de losbandigheid tegentegaan. Zoodanig iemand werd gevonden in den persoon van **KRAKUS**, die zijnen naam gaf aan de stad Krakau, welke hij stichtte in het begin der 7de eeuw.

Het geslacht van **KRAKUS** uitgestorven zijnde, zettede het volk de kroon op het hoofd van **PRZEMISLAW**, onder den naam van **LESKO I**, die dezelve met even zoo veel geluk als roem in de 8ste eeuw handhaafde.

Deze herstelling van het eenhoofdig bewind duurde niet lang, zonder nieuwe botsingen te ontmoeten. **POPIL II**, de vierde hertog sedert **PRZEMISLAW**, verdiende door zijne wreedheden de laatste van zijnen stam te zijn, en regering-loosheid volgde hem op. **PIAST**, eenvoudig maar deugdzaam inwoner van het vlek **Kruswie**, vervong vervolgens zijne plaats, en de vorsten van zijn geslacht, welke de een den anderen opvolgden, wisten hun gezag te bevestigen, hetwelk zelfs meer oppermagtig scheen te worden in de handen van **BOLISLAW I**, die in de 10de eeuw regeerde. Tot aan zijne regering hadden de vorsten van Polen slechts den titel van hertog gevoerd; doch keizer **OTTO de III**, ingenomen met de deugden van **BOLISLAW**, bekleedde hem met de waardigheid

van koning, bij gelegenheid dat hij Polen doortrok. Dezen eerste koning, welke het geluk had, zich door het maken van veroveringen te onderscheiden, maar tevens grooteren roem behaalde door de jammeren, daaruit voortgevloeid, te betreuren, had, hieringelijk aan **SERVIUS TULLIUS**, den moed van aan zijne magt palen te stellen, met zich eenen raad van twaalf leden toevoegen. De opvolgers van dezen koning, waren het behoud van den troon aan dien raad verschuldigd, welke niettemin zich overtuigd hield, dat er gevallen bestaan konden, waarin de natie de kroon terug kon nemen, en die magt werd dan ook beproefd op **MICUSLAW III**, welke, volgens de geschiedenis, een gierig en wreed vorst was. Meermalen werd die proef herhaald, hetwelk niet zelden met schokken gepaard ging. **WLADISLAW**, **LASKONOGI**, **WLADISLAW LOKETEK**, zagen zich gedwongen den troon te verlaten; en **KASIMIER IV** zoude hetzelfde lot ondergaan hebben, indien hij de eischen zijner onderdanen niet had ingewilligd. De dwingelandij van **BOLISLAW II** moede, verjoegen zij denzelfden in de 13de eeuw.

KASIMIER de groote, die in de 14de eeuw regeerde, gedwongen om een einde te maken aan eenen lang geduurd hebbenden oorlog, ging met den vijand een verdrag aan, waarvan deze de bekrachtiging door alle de standen des rijks vorderde.

De standen weigerden die bekrachtiging, en vatteden alstoen het denkbeeld op, van eene republiek daartestellen, met behoud tevens van eenen koning.

De gróndslagen eener zoodanige republiek werden, nog vóór den dood van KASIMIER, gelegd; dezen had geenen zoon om hem optevolgen, en hij stelde daartoe voor zijnen neef LODEWYK, koning van Hongarijen, hetwelk de Polen inwilligden onder voorwaarden, die eene wijziging in het opperste gezag daarstelden. Dezen prins liet zich harde voorwaarden welgevallen, om den troon te kunnen beklimmen; ook bleef Hongarijen bij hem steeds de voorkeur behouden, en hij stierf, zonder door de Polen betreurd te worden. Bij zijnen dood bragt de geest van het republicanismus eenen nieuwen slag aan de oppermagt toe, door de troonserfelijkheid te vernietigen, en de kroon werd opgedragen aan de jongste dochter van LODEWYK, onder voorwaarde, dat zij geenen echtgenoot zou ontvangen dan uit handen van den staat. Onder de mededingers die zich opdeden, bevond zich JAGELLO, vorst van Litthauen, welk land hij beloofde bij Polen te zullen inlijven; maar hij werd genoodzaakt tot den republikeinschen regeringsvorm toetreden, en het was tot dien prijs, dat hij HEDWIG huwde en koning werd.

De Poolsche republiek nog in hare kindsheid zijnde, vaardigde JAGELLO eene koninklijke ver-

ordening uit, welke door de republiek beschouwd werd strijdig te zijn aan hetgeen hij bezworen had, en de nieuwe republikeinen vernietigde die akte met hunne zwaarden, onder het oog van den vorst zelve.

De koningen, die, vóór die omwenteling, over oorlog en vrede beslisten, wetten uitvaardigden, gebruiken veranderden, grondwettige instellingen vernietigden, willekeurig belastingen oplegden, en over de schatkist van den staat beschikten, zagen alle die springvederen van hun gezag in handen van den adel overgaan; doch het was in de 16de eeuw, onder de regering van SIGISMUND AUGUST, dat de republikeinsche fierheid de meest hooge toon aannam.

Dezen vorst in 1573, zonder kinderen natelaten, overleden zijnde, werd men bedacht, om de vrijheid nog meer te bevestigen, en, na eene herziening der wetten, werd een dekreet uitgevaardigd, waarbij bepaald werd, dat de koningen, door de natie verkozen, nimmer zouden mogen pogen zich eenen opvolger te geven, en dat zij gevolgelijk nimmer de hoedanigheid van erfgenaam des rijks zouden mogen aannemen; dat hun altoos zestien raadslieden zouden toegevoegd worden, en dat zij nimmer eenige daad van koninklijk gezag zouden mogen verrigten, zonder de toestemming dier raadslieden daartoe verkregen te hebben.

HENDRIK VAN VALOIS, was, bij zijne komst tot den troon, verontwaardigd over de republikeinsche taal, welke in al de staatsligchamen den boventoon voerde; men wist, dat KAREL de IX zijn broeder was, en men vreesde, dat een prins, die aan een dweepziek en geweldzuchtig hof was opgevoed; er den geest van mede zou brengen. Men vorderde van hem eenen eed, die hij slechts in eenen onbepaalden zin aflegde; weinig scheelde het, of hij werd niet gekroond, en na verloop van weinige maanden, gaf men hem reeds zijne ophanden zijnde ontzetting van den troon te kennen, indien hij zijnen eed niet opvolgde. De overhaaste vlugt van HENDRIK maakte een einde aan de klagten des volks en aan zijne regering.

De gedurige onlusten en twisten in dat rijk kunnen geene verwondering baren, wanneer men weet, dat de Poolsche koningen, bij hunne krooning zelve, en hoezeer van hunne zijde zwerende de *pacta conventæ* te onderhouden, hunne onderdanen onthieven van den eed van gehoorzaamheid, in het geval, dat den vorst de wetten der republiek mogt schenden.

De wetgevende magt bestondt wezenlijk bij den rijksdag, welke in het oude kasteel van Warschau gehouden werd, en die de koning om de twee jaren bijeen moest roepen; wanneer hij dit niet deedt, had de rijksdag de magt, om uit zich zelve

bijeenkomen. De gewestelijke vergaderingen van ieder palatinaat gingen den rijksdag altoos vooraf; — men voorbereidde in dezelve de onderwerpen, die bij den rijksdag in overweging moesten komen, en men verkoos in dezelve de vertegenwoordigers van den adelstand. Zoodanig werd de kamer der landboten daargesteld.

Om te begrijpen wat de senaat was, die als de kern of de ziel van den rijksdag kon aangemerkt worden, moet men het oog slaan op de bisschoppen, de palatins en de castelannen, welke beide laatstgemelde waardigheden niet zoo bekend zijn als die der bisschoppen. Eenen palatin was het hoofd van den adel in zijn palatinaat; hij zat voor bij deszelfs vergaderingen, en hij geleide denzelven naar het verkiezingsveld, ter benoeming van hunne koningen, en bij het optrekken ten oorlog, wanneer de laatste ban verzameld werd; hij had ook het regt, om den prijs der levensmiddelen te bepalen, en de maten en gewigten te regelen; het was eene soort van gouverneur eener provincie. De castelannen waren eertijds de gouverneurs der versterkte kasteelen en der koninklijke steden; doch die gouvernemen ten zijn sedert overgegaan in handen der starosten of landvoogden, welke ook zelve de justitie uitoefenden, of die door hunne gemagtigden deden uitoefenen.

Er was slechts éénen starost in den senaat, die van Samogitie, doch men telde in denzelfven 2 aartsbisschoppen, 15 bisschoppen, 33 palatins en 85 castellanen; in het geheel 136 senatoren.

Het hoofd van den senaat was de aartsbisschop van Gnesen, die meer algemeen de primaat genoemd werd; hij was ook het hoofd der kerk, welke uitstekende waardigheid hem met den glans des troons omgaf, en hem ook wel eens de magt er van bezorgde.

Wanneer de rijksdag niet vergaderd was, bestuurde de senaat, onder de oogen des konings, al de raderen van het bestuur; de koning kon de stemmen niet dwingen, want de vrijheid vertoonde zich zelfs tot in de uiterlijke vormen.

De senatoren hadden het regt van in armstoelen te zitten, en wanneer de koning het hoofd dekte, zag men hun ook de hoeden opzetten; evenwel besliste de senaat slechts voorloopig, wanneer de rijksdag zich niet bijeen bevond; tijdens den rijksdag waren zij wetgevers, gezamenlijk met den koning en de kamer der landboten.

Die kamer zoude veel overeenkomst met de kamer der gemeenten in Engeland gehad hebben, indien zij, in plaats van den adel, het volk vertegenwoordigd had.

De rijksdag werd in het openbaar en met eene ongemeene pracht gehouden; de koning was geze-

ten op eenen verheven troon, en de groot-officiëren der kroon bevonden zich op de treden van denzelfven; de primaat wedijverde meest altoos in pracht met den koning, welke meer glans dan magt bezat; de senatoren maakten twee aanzienlijke reijen uit; de ministers waren tegen over den koning geplaatst; de landboten, in grooter getal dan de senatoren, en rondom dezen geschaard, waren staande; de ambassadeurs der mogendheden en de pausselijke nuntius, hadden er voor hun aangewezen plaatsen.

Maar laten wij voor een oogenblik tot de opvolging der vorsten van Polen terugkeeren; gelijk wij zoo even gezegd hebben, begon de Poolsche monarchie in 550, met **LECK** of **LECHUS**; men telt 14 vorsten sedert zijne regering, tot aan die van **MICISLAW** of **MIESKO**, welke in 964 aanvang, en die de eerste christen-hertog in Polen was. **BOLISLAW**, zijnen zoon, (tot koning verheven door keizer **OTTO III**), volgde hem op in 999; deze koning liet na **MICISLAW II**, vader van **KASIMIER I**, na wien zijnen zoon **BOLISLAW II** op den troon kwam. Polen verloor alstoen den rang van koninkrijk, welke het eerst omstreeks 1295 terug bekwam. **LODEWYK**, koning van Hongarijen, na **KASIMIER II** verkozen, liet twee dochters na; de jongste, **HEDWIG**, tot koningin uitgeroepen, huwde met **JAGELLO**, hertog van Lithauen; deze werd als

koning erkend, en na de vereeniging zijner staten met Polen, nam hij den naam van LADISLAW IV aan. Hij had tot opvolgers LADISLAW V, KASIMIER, JAN ALBERT, ALEXANDER SIGISMUND I en SIGISMUND II, in 1573 zonder kinderen overleden.

De Polen verkozen HENDRIK VAN VALOIS, zoon van koning HENDRIK II van Frankrijk; gekroond in 1574, verliet hij den troon in 1576. Er ontstond oorlog, voor de verkiezing van eenen opvolger van HENDRIK, tusschen den vorst van Zevenbergen en MAXIMILIAAN, aartshertog van Oostenrijk; de eerste behaalde de overwinning en stierf in 1586, zonder kinderen natelaten. SIGISMUND III, zoon van den koning van Zweden, werd in 1587 ten troon verheven en overleed in 1632;—LADISLAW, zijnen zoon, volgde hem op; hij was zoo prachtlievend, en Polen had in 1645 zoodanige hoogte van luister bereikt, dat het gezantschap, door hem afgevaardigd, om MARIA DE GONZAGUE DE NEVERS bij volmagt te huwen, verre weg de glans van het hof van Frankrijk verduisterde. Bij zijnen dood, die voorviel in 1648, beklom JAN KASIMIER den troon, welke, vrijwillig afstand van de kroon gedaan hebbende, vervangen werd door MICHEL KORIBUT WISCNOWSKI, overleden in 1672. JAN SOBIESKI volgde hem in 1674 op; na zijnen dood, voorge-

vallen in 1696, werd **FREDERIK AUGUST**, keurvorst van Saxon, in 1697 ten troon verheven, maar hij werd in 1704 door een gedeelte der Polen van denzelfven verdreven, wanneer, nog in dat zelfde jaar, **STANISLAS LESZINCKI**, palatin van Posnau en generaal van groot-Polen, tot koning uitgeroepen, en in het volgende jaar gekroond werd. Later gelukte het aan den keurvorst van Saxon, **FREDERIK AUGUST**, geholpen door den czaar van Moscovie, zich weder door het grootste gedeelte der Poolsche edelen te doen erkennen. De koning **STANISLAS**, van zijne zijde, geholpen door **KAREL DE XII** en de Turken, hield zijn regt op de kroon staande, waaruit eenen verschrikkelijken oorlog ontstond. De Saxers werden door **STANISLAS** en den koning van Zweden verslagen, en **FREDERIK AUGUST** zag zich gedwongen een traktaat aantegaan, waarbij hij van de Poolsche kroon afzag. Het verlies van den veldslag van Pultawa, in 1709, was tevens de eindpaal van den voorspoed van **KAREL XII**, en dat verlies had ook den val zijner partij ten gevolge. **FREDERIK AUGUST** kwam op nieuw in Polen, en de overwinnende czaar volgde hem derwaarts, om hem aldaar te handhaven; de koning **STANISLAS**, niet bestand tegen die vereenigde magt, begaf zich naar Bender bij den koning van Zweden.

De lotgevallen van koning **STANISLAS** zijn al

zeer merkwaardig. Zijn vader RAPHAËL LESZINSKI was groot-generaal van Polen geweest, en had nooit gevreesd aan het hof te mishagen, met de republiek te dienen. Hij was groot door zich zelve, en nog grooter door zijnen zoon, waarvan LODERWYK XV de schoonzoon was geworden. De Polen, getuigen van zijnen moed en ingenomen met de wijsheid en de zachtheid van zijn bestuur, gedurende het korte tijdvak, dat zijne regering geduurd had, verkozen hem ten tweedemaal, na den dood van FREDERIK AUGUST, in 1733. Die verkiezing had echter geen gevolg door de tegenkanting van KAREL VI, door zijne wapenen ondersteund, en door die van de zijde van Rusland. De neef van den keurvorst van Saxen, die eene nicht van den keizer gehuwd had, won het met kracht van wapenen van zijnen mededinger, en STANISLAS, met de toestemming van geheel Europa, den titel van koning, welke hij zoo waardig was, behoudende, werd als hertog over Lotharingen gesteld, en kwam zijnen nieuwe onderdanen gelukkig maken, die zich zijner nog lang herinneren zullen.

STANISLAS AUGUST, geboren graaf PONIA-TOWSKI, volgde in 1764 op AUGUST II; door zijne uitstekende talenten als tot den troon geroepen, werd hij op denzelfden geplaatst door de wapenen van Rusland. De eerste jaren zijner regering, deden van zijne deugden en zijne ver-

lichtedenkwijze alles goeds verwachten; doch het eedgenootschap van 1767, hetwelk aanleiding gaf tot het houden van den rijksdag in 1768, en de opgevolgde zamenspanningen, hebben dat ongelukkige land in eenen staat van regeringloosheid doen vervallen, welke de verschrikkelijkste wanorde, die door de vreemde troepen vermeerderd werd, deed geboren worden. De bestaande oneenigheden vereischten in 1769, het op nieuw bijeenroepen van den rijksdag, welke, in de tegenwoordigheid van het kanon der Russen, te Warschau gehouden werd. Onderscheidene senatoren werden opgeligt en in Russische vestingen opgesloten; de scheurmakers verkregen al wat zij vroegen; de Katholijken kanteden er zich tegen; zij spanden te Bar te zamen, en beschouwden PONIATOWSKI als de Russen toegedaan te zijn.

STANISLAS AUGUST, op den 3 september 1771, des avonds ten 9 ure, onvergezel Warschau binnenkomende, werd door eene bende van dertig moordenaars omringd, die hem dwongen uit zijn rijtuig te stappen; een hunner zettede hem het pistool op de borst, doch hij wendde het schot af, hetwelk zijnen hoed doorboorde, terwijl een ander hem eenen sabelslag op het hoofd toebrengt; doch eene patrouille Russische soldaten hoorende aankomen, snelden zij uiteen. KOSINSKI, een der aanvallers, tot inkeer komende, bragt den koning

in eene veilige plaats; genoegzaam al de schuldigen werden gevat en gestraft, en Kosinski werd gebannen. De geschiedenis zegt, dat zij allen eenen verschrikkelijken eed hadden afgelegd, den koning te zullen vermoorden.

Indien de ontevreden in Polen, slechts een weinig doorzigt gehad hadden, dan zouden zij hun vaderland, hunne landgoederen en hunne woningen niet aan plundering hebben blootgesteld; zij zouden hun land niet in bloed gebaad hebben, en zij zouden zich niet tot de ongelukkigste der menschen hebben gemaakt; zij zouden integendeel gehoor gegeven hebben aan hunnen koning, die hun zoo vaak, doch ook even zoo vruchteloos, het voorbeeld en de lessen der matiging en der voorzigtigheid gegeven had.

In 1772 werden de vijandelijkheden hervat, tusschen de Poolsche opstandelingen en de Russen; terwijl drie manifesten, te gelijkertijd uitgevaardigd door de hoven van Petersburg, Weenen en Berlijn, de eischen dier hoven aankondigden.

De eerste verdeeling van Polen had plaats op den 5 augustus daaraanvolgende, bij een traktaat, te Petersburg geteekend, Pruissisch-Polen benevens het grootste gedeelte van Groot-Polen, werd het deel van den koning van Pruissen; het koninkrijk Galisië en Lodomirië kwam aan Oostenrijk, en Poolsch-Livonie met een gedeelte van Litthauen;

werd bij Rusland gevoegd; het overige bleef aan de Polen, verzwakt door hunne binnenlandsche oorlogen, die het voorwendsel zijn der invallen van de naburige mogendheden. De Russen, de Oostenrijkers en de Pruissen, vielen in Polen, zonder eene voorafgaande oorlogs-verklaring te doen, en namen de genoemde landen, in de maand september, in bezit. STANISLAS AUGUST PONIATOWSKI, protesteerde tegen die verdeeling, welke in weerwil der meest plegtige traktaten gemaakt was, en de Polen vormden zich tot eene republiek; doch in april van het volgende jaar was de rijksdag, onder de benaming van algemeen bondgenootschap bijeengekomen, en door de troepen der drie mogendheden omringd, gedwongen, de verdeeling van Polen te bevestigen, en Rusland verkreeg daarenboven nog de vier waiwoodschappen van Litthauen, Smolensko, Witebsk en Mscislaw. Eenige edelen protesteerden en vertrokken naar naburige staten. Den 18 september ging Pruissen met Polen een verdrag aan.

Europa genoot nimmer meerder rust dan in het jaar 1786. Polen scheen zich de schandelijke verliezen te willen getroosten, bij de eerste verdeeling geleden, en dorst althans den wrevel nog niet te toonen, welke hetzelfde daarvan bijbleef. In het daarop volgende jaar echter, begon STANISLAS AUGUST voor eene nieuwe verdeeling van

de zijde van CATHARINA II. te vreezen, en den haat der Polen tegen de Russen begon meer en meer toetenemen. Daar zij steeds als, bevorens dezelfde fierheid, dezelfde oorlogsdrift, dezelfde ligtzinnigheid, dezelfde liefde tot de vrijheid, en hetzelfde genoegen in de hun omringende stormen behielden en aan den dag legden, zoo hadden hunne wetten, gebruiken en zeden slechts weinige verandering ondergaan, en men trof bij hen nog steeds in deszelfs geheel aan, dat leenroerig stelsel, hetwelk gedurende langen tijd de algemeene wet in Europa was geweest, benevens die ridderlijke geest, het eenige voordeel, hetwelk zoodanigen vorm van gouvernement oplevert; in één woord, de Polen waren nog steeds dezelfde gebleven, maar zij vergaten intezien, dat alles rondom hun veranderd was.

CATHARINA bood hun evenwel, in 1788, op nieuw hare vriendschap aan, die zij weigerden; en daarop een verbond met Pruissen aangingen. Hunne, omwentelingszucht verkreeg met iederen dag eene meerdere veerkracht, en, te midden der staatkundige bewegingen in 1791, en om een einde aan den bestaanden staat van regeringloosheid te maken, besloot de rijksdag, den troon erfelijk te verklaren, en werd den infant van Saxon verkozen, om, na den dood van STANISLAS AUGUST, die heerschappij aan te vangen; daardoor bleef de rijksdag verstoken van de ondersteuning

eener groote mogendheid, aan welke de kroon, in het belang van Polen, had behooren aangeboden te worden.

De Polen, verschrikt van het gevaar, waarmede zij zich bedreigd zagen door den vrede, die CATHARINA met alle hare vijanden had gesloten, hadden hunne pogingen en hunne werkzaamheden verdubbeld, om zich een leger zamentestellen, en nimmer had deze ongelukkige natie meerder veerkracht en inspanning aan den dag gelegd, dan in het oogenblik hetwelk haren val voorafging.

In de maand juni 1791, werd Polen door deszelfs bondgenooten verlaten; — toen de Fransche omwenteling, alle belangstelling in de zaak van Polen uitdoofde, bleef dat rijk aan den haat der keizerin van Rusland blootgesteld.

Toen CATHARINA en FREDERIK WILHELM, in april 1793, hun onverzettelijk voornemen te kennen gaven, van zich meester te maken der provincien die aan hunne rijken paalden, en, zoo doende, Polen binnen engere grenzen te beperken, onderteeekenden de Polen, niet zonder weerzin en door geweld gedwongen, de akte van afstand aan Rusland, en de rijksdag deed eindelijk eveneens ten aanzien van Pruissen.

De koning STANISLAS had het algemeen vertrouwen verloren; de dappere KOSCIUSKO werd in 1794 aan het hoofd eener zamenzwering gesteld;

al de Polen wapenden zich, en hielden den oorlog tegen Rusland en Pruissen vol; middelerwijl was het hof van Weenen tot het voornemen der verdeeling toegetreden. KOSCIUSKO werd, na eenen roemvollen tegenstand, te Maciejowice verslagen; ZAJONCZEK moest onderdoen voor de wapenen der Russen te Chelm; en SUWAROW het Poolsche leger te Brzesk vernietigd hebbende, was STANISLAS genoodzaakt zich aan de genade van CATHARINA overtegeven.

De kabinetten van Weenen, Petersburg en Berlijn, van allen tegenstand ontslagen, gingen vreedzaam tot de verdeeling hunner prooi over, en wilden zelfs tot den naam van Polen vernietigen.

Het is ontwijfelbaar, dat NAPOLEON, meester willende blijven van geheel het westen van Europa, het voornemen had, de Russen van daar te verwijderen, en dezen in het oosten van dat werelddeel te beperken. Om daartoe te geraken, moest er eenen scheidingsmuur tusschen die beide groote deelen opgetrokken worden, en het was Polen, hetwelk daartoe dienen moest. Het hertogdom van Warschau scheen dus niet anders te zijn dan eenen voorloopigen staat, die daargesteld was van de gedeelten, op Pruissen bij het verdrag van Tilsit behaald, en van die, welke door Oostenrijk, bij het traktaat van Weenen in 1809, waren

teruggegeven. De oprigting van dat hertogdom, en daarna den inval in Rusland, hadden bij de Polen het gevoel van onafhankelijkheid weder opgewekt en aangevuurd, en zij beaamden niets anders, dan wederom eene natie te worden. De namen van *koningrijk Polen* en van het *Poolsche volk*, werden duidelijk gehoord in de aanspraak, ter gelegenheid der opening van den rijksdag, die evenwel, na slechts weinige dagen, weder uiteen ging, en deszelfs rol gespeeld had. Het hertogdom was uitgeput en in de verschrikkelijkste ellende vervallen, en desniettemin had hetzelfde een leger van 86,000 man op de been gebragt. Van hier het gezegde van NAPOLEON, bij het openen van den veldtogt van Rusland: « *Ik zal met het bloed der Polen oorlog voeren.* »

Maar den val van den kolossus, bij wien zij zich geschaard hadden, vernietigde het uitzigt op herstelling, en het gevolg van den krijg was, dat Polen bijna geheel door de Russen bezet werd gehouden.

Het kongres van Weepen stond aan Pruissern af het gedeelte van het hertogdom, dat het naast bij dat rijk gelegen was. Oostenrijk bekwam daarbij terug de landen aan Gallicie grenzende, die bij het Weener-traktaat van 1809 waren afgegaan. Cracovie werd tot vrijstad verklaard, en Rusland verkreeg het overige gedeelte van het hertogdom Warschau. Tevens werd door het kon-

gres bepaald, dat de Polen, onderdanen onderscheidenlijk van Rusland, Oostenrijk en Pruissen, zouden verkrijgen eene volksvertegenwoordiging en nationale instellingen, geregeld naar de wijze van het staatkundig bestaan, hetwelk ieder der gouvernementen, waartoe zij behooren, nuttig en billijk zouden vinden aan hen intewilligen.

«Deze beschikking, (zegt de heer DE PRADT), is overeenstemmende met de edelmoedige gevoelens, die de mogendheden steeds aan den dag hebben gelegd; zij hebben daardoor aan de Polen eenige vertroosting gegeven, met ten minsten aan dezelyen de schaduw van een vaderland te laten, en zij hebben het liefdadige inzicht gehad, van hun niet geheel en al te willen berooven van de gebruiken of instellingen, die hun het vaderland voor den geest konden brengen.»

De keizer van Rusland heeft vervolgens zijnen broeder als gouverneur over hun gesteld, met den titel van onderkoning, en dezen staat van zaken had gedurende vijftien jaren bestaan, toen den opstand van den 9 november 1830 uitbrak.

Wij zullen alsnu de voornaamste trekken herhalen van het tafereel van Polen, waarvan wij zoo even de schets geleverd hebben.

Deze monarchie is begonnen in 550, in den persoon van deszelfs eersten hertog. De regering-loosheid, welke den staat verscheurd had, eindigde

in de negende eeuw, met een eenvoudig burger te kroonen, uit welke eenen nieuwen stam van vorsten ontsproot, die gedurende eenen geruimen tijd den scepter zwaaiden; eenigen misbruikten hun gezag en werden onttroond.

Het was eerst in de 10^e eeuw, dat Christenvorsten den troon van Polen beklommen. Toen nu de bewoners van dit koninkrijk in het Noorden van Europa zulk een dwaas gebruik van hunne vrijheid, en van hun regt om hunne vorsten te verkiezen, maakten, dat zij als het ware hunne naburen, die van die vrijheid en van dat regt verstoken waren, daardoor wegens dat gemis schenen te willen troosten, toen is hun te beurt gevallen, hetgene, bij gebrek aan inwendige kracht, noodwendig moest plaats hebben, *namelijk*, dat derzelver naburen door hunne binnenlandsche onlusten werden uitgelokt, om hun te verdrukken.

Polen was het eenige land, hetwelk den naam van republiek aan dien van koninkrijk paarde, en zich bijna altoos eenen vreemdeling tot koning gaf, gelijk de Venetianen zich eenen bevelhebber te lande verkozen.

Het was ook nog het eenige koninkrijk, hetwelk, vermoedelijk uit hoofde van deszelfs veelvuldige inwendige twisten, den geest van veroveringen te maken niet bezat, en zich bepaald heeft met deszelfs grenzen tegen de naburen te verdedigen.

Wanneer Polen ooit een groot man op den troon mogt bekomen, (zegt den abt COYER), dan zal, om dat rijk weder te herstellen, het alleen zoodanig eenen kunnen zijn, die, zich omringd ziende van eenen vruchtbaren grond, van statige rivieren, van de Oostzee en de Zwarte Zee, aan hetzelfde schepen, werkplaatsen, handel, finantien en eene legermagt zal leveren; maar het denkbeeld van dezen schrijver, zal vermoedelijk eenen schoonen droom blijven, die nimmer verwezenlijkt zal worden; de hinderpaal, die zich daartegen opdoet, is te vinden in de woelziekte, in de onrust en in de wispelturigheid dezer natie.

De geschiedenis van dat land biedt, vooral in dit oogenblik, het meest wonderbare en het belangverwekkendste tafereel aan. Men kan op andere landstreken toepassen, hetgene men in Polen heeft zien gebeuren, namelijk, dat dit volk alles aanwendt, om zelve zijn geluk en zijne rust te vernietigen, waarvan de voorname oorzaak moet gezocht worden, in de onrustige en prikkelbare zucht voor de vrijheid, welke de Polen overdrijven, en die hun, gedurende zoo vele eeuwen, in het ongeluk gestort heeft.

De Polen in 1792 reeds met de Fransche klubs verbreederd zijnde, zoo is het overbodig te zeggen, dat zij het in dit oogenblik wederom zijn, en dat hunnen opstand aangestookt is geworden, door de

Fransche jakobijnen, die bij de Polen de meest gunstige stemming tot voortplanting hunner beginselen hebben aangetroffen.

Eene in het ooglopende daadzaak, heeft onlangs een schrijver gezegd, is de gelijkenis, die er in vele opzigten bestaat, tusschen Polen en Belgie. Die beide landen bieden, niet dezelfde, maar toch groote voordeelen aan, door de nijverheid en den handel; zij zijn beiden bevolkt door brave, werkzame en nijvere, doch woelzieke bewoners; jaloers, van alles, wat zij hunne regten gelieven te noemen; onverdraagzaam en onder den invloed van den adelen van eene magtige en heerschzuchtige geestelijkheid. Polen, hoewel later, is op dezelfde lijn gekomen als Belgie, toen dit land met Frankrijk vereenigd was; zich altoos tegen hunne vorsten opzettende, hebben die beide landen geeindigd, met eene prooi hunner naburen te worden. Eindelijk hebben zij beiden nog dit met elkander gemeen, dat hunnen staatkundigen toestand van het hoogste belang is voor de rust van Europa, om dat zij barrières moeten uitmaken, Polen tegen Rusland, en Belgie tegen Frankrijk;—ook hebben hunne vruchtbare velden, maar al te dikwijls het bloedige tooneel geweest, waarop de groote geschillen der natien beslist zijn geworden.

Er bestaat evenwel een voornaam punt van verschil, tusschen de Polen en de Belgen. De

eerstgenoemden, hoezeer altoos onderling oneenig geweest zijnde, hebben niettemin een sterk uitkomend nationaal karakter, en voeden daarenboven eenen onwedersprekelijken afkeer van de hun omringende volkeren. De Belgen, daarentegen, mangelt het aan nationaliteit, en zij voeren hunne bewondering voor de Franschen ten hoogsten top. Zij zijn zeer verheugd, dat de Polen hunne voetstappen navolgen; — even als de Belgen jegens de Hollanders hebben gehandeld, zoo handelen de Polen jegens de Russen; en bij deze vergelijking mag men niet uit het oog verliezen, dat het gedrag der Polen even zoo onmenschelijk, zoo ondankbaar en zoo slecht is, als dat der Belgen. Dat ook in Polen regeringloosheid heerscht, blijkt hieruit, dat de troepen te Warschau, op eigen gezag, de kazernen betrekken.

De Polen apen de Parijzenaars en de Belgen na, in het maken van barricaden, in het gevangen houden der Russische officieren, en in vele andere opzigten; — ook zij verwoesten en verbranden paleizen en fabrijken, en zij plunderen de woningen hunner medeburgeren, gelijk de Belgen gedaan hebben. In Polen wapent men wel troepen tegen Rusland, maar men doet zulks met eigene middelen. In Belgie waren de wapens, het geschut en de amunitie, het eigendom van den staat, en deze werden door hun aangehouden.

De Polen hebben, na de verovering der beroemde Turksche vesting Varna door de Russen, eenig geschut uit die vesting van keizer NICOLAAS, hunnen koning, ten geschenke ontvangen, en ook dit geschut houden zij gereed, om het tegen de Russen te gebruiken, indien dezen hun mogten komen bevechten; terwijl de Belgen van de, van den staat geroofde, kanonnen tegen de Hollanders gebruik hebben gemaakt.

Alvorens van dit overzicht der Poolsche geschiedenis aftestappen, kunnen wij niet nalaten, in hetzelfde optenemen de oordeelvelling over Polen, die een onzer nieuwspapieren gegeven heeft, slechts korten tijd vóór dat de jongste opstand in dat land een begin nam, niet denkende dat hetzelfde, weinige dagen daarna, wederom het tooneel van oproer en omwenteling zoude worden, en met Belgie op dezelfde lijn zoude moeten worden geplaatst.

« Polen (zegt de steller van de bedoelde oordeelvelling) was een groot rijk, en zou nog « eene der magtigste mogendheden van het Noorden zijn, indien deszelfs ingezetenen, in plaats « van zich over te geven aan de zucht voor eene « onbeperkte vrijheid, het reeds zoo liberaal gouvernement, dat zij bezaten, hadden weten te « behouden. De voorregten van hunnen koning « waren zeer beperkt, en desniettemin beschouwden « de Polen die als te veel uitgebreid; — het regt

« van verkiezing was niet genoeg ingetoomd, en
 « zij meenden dat het te veel bepaald was; ieder
 « heerszuchtige, die zich in de plaats van anderen
 « wilde stellen, legde onvergenoegdheid aan den
 « dag, en verzette zich tegen den bestaanden
 « staat van zaken, en hierin lag de eerste bron
 « der ongelukken van het Poolsche volk, hetwelk,
 « in weerwil dat hetzelfde, als eene constitutionele
 « regeringsvorm hebbende, alle de vrijheden,
 « daaraan verbonden, in ruime mate bezat, niet
 « in toom was te houden.

« De veelvuldige wanorden, die daaruit voort-
 « sproten, maakte de bezorgdheid der naburen
 « van Polen gaande; zij vereenigden zich, om
 « zich te vrijwaren van de onheilen, welke het
 « voorbeeld van Polen hen deed vreezen; de grootste
 « rampen volgden hieruit voor Polen; stroomen
 « bloeds vloeiden, en dat koningrijk, aanvankelijk
 « in onrust, eindigde met overheerd te worden.

« De Polen ondergingen het lot, dat een volk,
 « bij hetwelk de overdrevene gesteldheid der ge-
 « moederen de rede overmeesterd, nimmer ontgaan
 « kan; derzelver driften bragten de voorzigtigheid
 « tot zwijgen, en zij droomden eene orde van
 « zaken, die niet te bereiken en onuitvoerbaar
 « was. Zij vonden zich deerlijk bedrogen; hunne
 « aangeborene kloekmoedigheid mogt hun niets ba-
 « ten, en, hoezeer alles voor de vrijheid willende

« opofferen, misten zij hun doel, en werden zij
 « onder het juk gebragt. Eene eerste verdeeling
 « van een aanzienlijk gedeelte van hun rijk ver-
 « minderde hunne krachten, zonder hun evenwel
 « tot nadenken te brengen. — Zij geraakten op
 « nieuw aan het woelen; de rust van Europa
 « werd verstoord; het vuur van het republica-
 « nismus werd weder moedig ontstoken; hunne
 « jongelingschap gordde de wapenen aan; Europa
 « trok tegen hen te velde, en Polen eindigde
 « met eenen afhankelijken staat te worden. Deszelfs
 « naam bleef alleen over, en deszelfs instellingen
 « verdwenen. Dit volk had deszelfs wettige vorsten
 « niet kunnen dulden, en het moest zich aan vreem-
 « den onderwerpen; niet te vrede met deszelfs libe-
 « rale instellingen, moest het bukken voor de ijzeren
 « wetten van drie despotieke regeringsvormen.”

Men kan op goede gronden veronderstellen,
 dat de jongste opstand in Polen, aan dat land
 even zoo weinig voordeel zal aanbrengen, als de
 vroegere omwentelingen, welke in deszelfs geschie-
 denis zoo menigvuldig aangetroffen worden.

Zie hier nagenoeg de *tegenwoordige* toestand van
 dat land.

« Geheel Polen is in opstand, zeggen de over-
 dreven liberalen, (*) er is geene coalitie meer
 te duchten! — Neen; geheel Polen is niet in op-

(*) Gevoelen van *l'Etoile*, *Gazette de France*.

stand, en het schijnt zelfs onmogelijk, dat het geheel daartoe kome, zamengesteld zoo wel uit de provincien van de eerste verdeeling, welke de sedert verloopende tijd reeds zoo innig vereenigd heeft met de rijken, van welke zij nu gedeelten uitmaken, als uit de provincien van de tweede verdeeling, in welke de edelen nog wel eenige ontevredenheid aan den dag leggen, doch van welke de volkeren hunnen veranderden toestand zegenen, en eindelijk uit het overige gedeelte, hetwelk thans den titel van koningrijk van Polen draagt, en waarvan Warschau de hoofdplaats is. Het is deze hoofdstad, en niet geheel Polen, die in opstand is.

« Men vergist zich, zoo veel het maar doenlijk is, wanneer men zich inbeeldt, dat de legers van Oostenrijk, Pruissen en Rusland onbestand zouden zijn, om eene stad, met eene bevolking van 100,000 zielen, te onderwerpen; en men vergist zich evenzeer, wanneer men gelooft, dat geheel het koningrijk Polen het voorbeeld van Warschau volgen zal. Zij die dit verkeerde begrip vormen, gaan in hun oordeel mank; zij verbeelden zich, dat ieder, die Pool geweest is, de republiek terug wenscht, onder welker regering men vrij en gelukkig leefde; maar niets is minder overeenkomstig met de waarheid, want die republiek bestond slechts voor den adel, welke, hoewel zeer talrijk in Polen, slechts het onbeduidenste getal der bevolking uitmaakte; de

landman was geheel en al slaaf; — de burger was van allen waarborg verstoken en de Joden, die er in groot getal zijn, bezaten er geene hoegenaamde regten; de zoogenaamde vrijheid was niets anders dan een privilegie, waarvan de edelen genot hadden, en waarvan zij gebruik maakten, om hun land te verdrukken en te verwoesten.

« Dat dien adel, uit belang, uit hoogmoed en uit voordeel weigert te erkennen, dat hij thans, onder de gouvernementen, waaronder hij behoort, meerder wezenlijke onafhankelijkheid, meerdere rijkdommen en meerdere veiligheid genoot, dan hij onder den voormalige republikeinschen regeringsvorm bezat, dit laat zich gemakkelijk bevroeden; maar welke begoocheling toch zoude kunnen bewerken, dat de burgers, de boeren en de joden, die 90/100 der bevolking van Polen uitmaken, aan de verdrukking, de lijfeigenschap en de verachting de voorkeur zouden willen geven, boven de onafhankelijkheid, die zij thans bezitten? Dit is al te ongerijmd, om mogelijk te kunnen zijn.

« Maar, zullen de liberalen zeggen, het koninkrijk Polen geniet niet al de voorregten, die aan hetzelfde beloofd zijn geworden. Die, welke eene wijze voorzorg tot nog toe heeft doen beperken, zijn zeer weinig in getal; de burgerlijke en municipale instellingen zijn geheel in werking; er zijn thans geene lijfeigenen meer, geene patrimoniële jurisdictien; om de politie in hunne dorpen te

kunnen uitoefenen , moeten de voormalige heeren er den post van burgemeester bekleeden , en als zoodanig zijn zij verantwoordelijk voor hunne daden. De nationale vertegenwoordiging bestaat uit afgevaardigden van den adel , uit de geestelijkheid , uit de gemeenten en uit den boerenstand , en hunne uitgebragte stemmen worden op eenen gelijken voet geteld. Men heeft geklaagd , dat het gouvernement eenigen invloed op de verkiezingen uitoefende , maar welke is toch het constitutioneel gouvernement , waar zulks niet plaats heeft ? En hoe zoude zoodanige voorzorg verwaarloosd hebben kunnen of mogen worden , in een land , waar elke nieuwe verkiezing , sinds vele eeuwen , de aanleiding tot eenen burgeroorlog was ? De wet bepaalt , dat de wetgevende vergadering , ten minsten om de vier jaren bijeengeroepen zal worden , en er zijn eenmaal vijf jaren verlopen geweest , zonder dat die bijeenroeping heeft plaats gehad ; dit is waar , doch den oorlog met Turkijen heeft die vertraging veroorzaakt , en naauwelijks was denzelven geëindigd , of de bijeenroeping had plaats.

« Om van alle de voorregten genot te hebben , welke alle nieuw ingerigte staten verlangen , ontbreekt aan Polen slechts de vrijheid der drukpers ; maar men zoude eene brandende lont in een kruidmagazijn werpen , indien men die vrijheid wilde invoeren , bij een vurig en oplopend volk ,

hetwelk elke hinderpaal met de wapenen uit den weg wil ruimen. Is het dan werkelijk eene natie verdrukken, wanneer men de onderdanen belet zich onderling te vermoorden?

« Men kent geen enkel bezwaar, hetwelk de Polen met eenige schijn van regt, aan het gouvernement ten laste zoude kunnen leggen. Het Fransche wetboek heeft men hun laten behouden; hunne steden zijn verfraaid geworden; nieuwe wegen en kanalen zijn aangelegd; men heeft hunnen koophandel begunstigd, zelfs in zoo verre, dat dien van Rusland daardoor benadeeld, en dien van Pruissen daardoor belemmerd werd, meer dan de pligten van goede nabuurschap vergunden te doen. De opgelegde belastingen gingen de palen der billijkheid niet te buiten; slechts ééne klagt werd aangeheven, en deze had betrekking tot de belasting op het beestenvoeder, in oorlogstijd opgelegd, betaalbaar gesteld in geld, op een tijdstip dat het voeder duur was, en behouden in tijd van vrede, toen de prijzen verminderd waren. Dit bezwaar was evenwel van weinig gewigt, en indien wij er van gewag maken, is het alleen, om een bewijs van onze strikte onzijdigheid te geven.

« Wij mogen eindelijk niet met stilzwijgen voorbijgaan, dat de Russen nimmer eenig mistrouwen aan de Polen getoond hebben, hetwelk den hoogmoed van dezen zoude hebben kunnen beledigen;

de cesarewitz CONSTANTYN, heeft er nu nog het bewijs van geleverd. Wat kan toch wel de oorzaak van den opstand in Warschau zijn, en wat kan de aanleiding gegeven hebben tot het vermoorden van zoo veel Russische generaals, die met vertrouwen in het midden der Polen verkeerden? Het is de dwaling van den adel, die nimmer met deszelfs lot te vrede is geweest, en die eene wederherstelling verlangt, welke het niet mogelijk is te verkrijgen; het is de driftige oploopenheid van een vurig, edelmoedig en dapper volk, hetwelk in iedere gelegenheid slechts het voorwendsel tot vechten zoekt, welke er ook de gevolgen van zijn mogen.

«Als zij, die het voornemen gekoesterd hebben, om het oude Polen weder te herstellen, maar eenigzins wilden nadenken, dan zouden zij de onmogelijkheid der uitvoering van zoodanig ontwerp al ras inzien en die moeten toestemmen; vooreerst, om dat drie vierde gedeelten der bevolking belang hebben er zich tegen te verzetten; ten anderen, om dat Polen, hetwelk slechts vier millioenen inwoners bevat, geene traktaten kan vernietigen, die gewaarborgd zijn door Oosterrijk, Pruissen en Rusland, welke rijken gezamenlijk eene vijf-en-twintigmaal sterkere bevolking hebben; en eindelijk, om dat het beschermende beginsel voor de in opstand zijnde volkeren, dat van *niet tusschenkomst*, deszelfs werking tot de boorden van de Weichsel niet kan uitstrekken,

Eenen weinig beduidenden burgerkrijg en hier en daar een enkel bloedblad , zullen de eenige gevolgen van den opstand in Warschau zijn.

« Welligt , om de noodwettige voorwaarde bij elke hedendaagsche omwenteling te vervullen , zal de cesarewitz er aan opgeofferd worden , of zal de schuld er van op hem worden gelegd ; men zal de wanorde in het burgerlijk bestuur aan hem toeschrijven , hoezeer het kennelijk is , dat hij zich uitsluitend met de administratie van oorlog bezig hieldt ; men zal hem van Warschau verwijderen , welke stad derzelver belangrijkste verfraaijingen verschuldigd is aan de bezuinigen , die hij in het oorlogs-departement had ingevoerd , en welke hij steeds voor nuttige werken bestemde ; men zal klaagliederen aanheffen over de kwellingen en geweldenarijen eener policie , van welke men zoo vaak , den lof eener strenge regtvaardigheid heeft verkondigd ; hij zal zijn als KAREL X , als den koning der Nederlanden , één van die tirannen , welke den hemel op de aarde zendt , tot het ongeluk der menschheid ; waarna men zich aan de genade van keizer NICOLAAS zal overgeven , die , in deze omstandigheden , al wederom een bewijs zijner grootmoedigheid geven zal ; of wanneer de Polen daartoe niet overgaan , dan zullen zij een laatste bezoek ontvangen der drie mogendheden , wier rust zij , gedurende zoo vele eeuwen , gestoord hebben. »
